

Eiropas Kopienas iniciatīvas EQUAL projekts

„KLUSĀS ROKAS”

Projekta nacionālie sadarbības partneri :

Valsts aģentūra „Sociālās integrācijas centrs”, Nedzirdīgo jauniešu un viņu draugu organizācija „EFRAIMS”,
Humāno iniciatīvu atbalsts fonds, Valmieras pilsētas dome, Rēzeknes pilsētas domes sociālās aprūpes pārvalde

KONCEPTUĀLI RISINĀJUMI MULTIDISCIPLINĀRAS SOCIĀLĀS INTEGRĀCIJAS SISTĒMAS IZVEIDOŠANAI DZIRDES INVALĪDIEM

SATURS

1. Ievads

- 1.1. Mērķis un uzdevumi
- 1.2. Atbilstība valsts politikas nostādnēm
- 1.3. Atbilstība starptautiskajiem tiesību aktiem
- 1.4. Izmantotā terminoloģija, definīcijas

2. Problēmu izklāsts

- 2.1. Situācijas apraksts
- 2.2. Tiesību aktu raksturojums
- 2.3. Starptautiskā pieredze
- 2.4. Sekas, ja problēma netiks risināta

3. Risinājuma apraksts

- 3.1. Sistēmapraksts - sastāvdaļas, modularitāte, legalizācijas procedūras, integrētā pieeja, atbildību norobežošana
- 3.2. Metodoloģijas pamatojums

4. Nepieciešamie tiesību aktu grozījumi

5. Pielikumi

1. IEVADS

1.1. Mērķis un uzdevums

LNS projekta Klusās rokas izstrādātie konceptuālie risinājumi sociālās integrācijas nodrošināšanai nedzirdīgajiem ir viens no trijiem projekta vertikālajai integrācijai izstrādātajiem produktiem (pirmie divi risina izglītības un nodarbinātības tematiku) un kurā ietverts Latvijas "ideālais modelis" dzirdes invalīdu sociālajai integrācijai valsts un pašvaldību līmenī, kas balstās uz atziņu par jebkura veida (t.sk. sociālās, ekonomiskās, politiskās un kulturālās) tiesību un iespēju ierobežojošu faktoru izskaušanas nepieciešamību kā būtiskāko priekšnosacījumu ikviena iedzīvotāja cilvēktiesību nodrošināšanai un viņa labklājības veicināšanai.

Latvijā nav oficiālas statistikas par dzirdes invalīdu skaitu, LNS operē ar Pasaules Nedzirdīgo federācijas veiktajos pētījumos marķētajiem rādītājiem – aptuveni 1% no katras populācijas ir nedzirdīgi cilvēki, 4% - cilvēki ar smagiem dzirdes zaudējumiem. Tas nozīmē, ka Latvijā profesionāli sociālās integrācijas pasākumi nepieciešami aptuveni 100 000 cilvēku ar dzirdes problēmām. Šo cilvēku līdzdalības ierobežošana sabiedriskajā dzīvē noved pie viņu pašizolācijas, nepilnvērtības sajūtas, psiholoģiskām barjerām iekļauties sabiedriskajā dzīvē. Līdz ar to viņi nespēj efektīvi aizstāvēt savas intereses, veidot pilnvērtīgu ģimenes dzīvi un izmantot demokrātiskas sabiedrības radītās iespējas. Vienlaikus veidojas situācija, kad sabiedrība neizmanto lielas tās daļas iespējas un pienesumu kopējo problēmu risināšanā.

Sistēmā apkopoti uzskati, izskaidrojuma un izpratnes forma, kas balstīta uz noteiktas teorijas pamatziņām ir jebkuras konceptuālas izstrādnes pamatpostulāts. LNS izstrādātie konceptuālie risinājumi pilnībā atbilst klasiskajai izpratnei un ir absolūti inovatīvs produkts, kurš ietver sevī virkni konkrētu multidisciplināru pasākumu un to kompleksu specifiskā sociālās integrācijas jomā – nedzirdīgo (sieviešu) no dzimšanas iekļaušanas aktivitāšu nodrošinājumam, kas apkopoti vienotā konceptuālā sistēmā ar **VISPĀRĒJO** mērķi:

ikvienam iedzīvotājam nodrošināt pamata cilvēktiesības - vienādas tiesības, vienādu atbildību un vienādu pieeja resursiem un to izmantošanas iespējām, kā arī visaugstākais labklājības līmeni neatkarīgi no viņa veselības stāvokļa.

TIEŠAIS mērķis ir:

izveidot multidisciplināru sociālās integrācijas sistēmu dzirdes invalīdiem, uzlabot atbilstošo atbalsta formu sortimentu, apjomu un pieejamību.

Balstoties uz nedzirdīgo mērķauditorijas izpēti un problēmu novērtēšanas izstrādēm produkta konkrēti sasniedzamie UZDEVUMI ir:

- 1) Izstrādāt konceptuālus priekšlikumus dzirdes invalīdiem nepieciešamo sociālā atbalsta formu, sociālās integrācijas un pakalpojumu veidu ieviešanai; t.sk. izstrādāt risinājumus jaunu sociālo pakalpojumu sniedzēju amatu/profesiju ieviešanai
- 2) Inkorporēt valsts sociālo integrāciju reglamentējošo (likumdošanas un normatīvo) aktu sistēmā dzirdes invalīdu problemātiku.
- 3) Veikt intervences visās ar dzirdes invalīdu sociālo integrāciju tieši un netieši saistītajās sistēmās un jomās.

Realizējot šo konceptuālo risinājumu tiks nodrošinātas nedzirdīgo cilvēku iespējas saņemt nepieciešamo atbalstu sociālās integrācijas jomā. Invaliditātes aspekts analizējams un risinājumi meklējami ne tikai vertikālā, bet arī horizontālā vadības līmenī ar visu ieinteresēto un iesaistīto valsts un pašvaldību institūciju aktīvu piedalīšanos. Tāpēc LNS projekta Klusās rokas izstrādātie priekšlikumi skar ne tikai Labklājības ministrijas kompetences, bet arī citu valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību atbildības jomas. Katra segmenta realizācija iespējama separāti un tai jāklūst par sistemātiskas pieejas daļu citām politikām un programmām, kas tiks realizētas nacionālā līmenī 2007. – 2013. gadu plānošanas periodā.

1.2. Atbilstība valsts politikas nostādņām

Valsts ekonomisko attīstību nosaka pievienošanās ES ekonomikas attīstības pamatnostādņām - Latvija pilnībā atbalstījusi **Lisabonas stratēģiju** un deklarējusi konkurētspējīgas ekonomikas sasniegšanas vadlīnijas un mērķus, virknē atbilstīgo normatīvo aktu noteikusi pilnīgas nodarbinātības pamatprincipus.

Programmā 2005.-2008. gadam citu starpā ir definēti šādi nodarbinātības veicināšanas galvenie uzdevumi:

veicināt iekļaujošu darba tirgu;

veicināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītajās teritorijās;

Lai veicinātu nodarbinātību un samazinātu bezdarbu, Programmā ir paredzēts uzlabot bezdarbnieku profesionālo apmācību un pārkvalifikāciju, paaugstināt strādājošo kvalifikāciju, veikt pasākumus konkurētspējas paaugstināšanai.

Invalīdu un citu sociālās atstumtības riska grupu iedzīvotāju iekļaušanai darba tirgū ir paredzēts izveidot subsidētās darba vietas, attīstīt sociālo pakalpojumu sistēmu, uzlabojot profesionālās un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību, integrējot sabiedrībā personas ar funkcionāliem traucējumiem, nodrošinot viņus ar tehniskajiem palīglīdzekļiem, uzlabojot sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju infrastruktūru.

Darba tirgus prasībām atbilstošas, sabalansētas un mūsdienīgas nodarbinātības nodrošināšana visām iedzīvotāju grupām, vienādu iespēju un sociālā iekļaušana arī invalīdiem ir viens no priekšnoteikumiem, lai Latvijā veidotos konkurētspējīga ekonomika un darbaspēks. Tātad visu sociālās atstumtības riska zonā esošo iedzīvotāju grupu, īpaši invalīdu, integrācijai darba tirgū ir svarīga loma patstāvīgas nacionālās ekonomikas attīstības nodrošināšanā.

Viena no šīm sociālās atstumtības riska grupām ir nedzirdīgas personas (tajā skaitā nedzirdīgas personas ar garīgās attīstības, fiziskās attīstības – kustību traucējumiem, arī jaunieši – multiinvalīdi). Šiem cilvēkiem ir nepieciešams īpašs sociālais atbalsts, lai viņi varētu integrēties nodarbinātības struktūrās, lai varētu izglītoties un attīstītu savas sociālās un darba iemaņas un prasmes, lai turpmāk spētu pilnvērtīgi veidot savu ģimenes dzīvi, iekļauties sabiedrībā.

Teorētiski nepieciešamā – pamata normatīvā bāze pilnvērtīgai nodarbinātībai izstrādāta (Darba likums u.c. likumdošanas un normatīvie dokumenti) un skaidri deklarētas politiskās nostādnes Latvijā arī ir. Praksē to realizējot, saduramies ar problēmām. Dzirdes invalīdu iekļaušanu darba tirgū kavē daudzi faktori – komunikācijas problēmas, stereotipi un sabiedrības neieinteresētība, nedzirdīgo zemais izglītības (tajā skaitā profesionālās) līmenis, invaliditātes radītās barjeras, valsts institūciju bezdarbība,

nekompetence un atbilstošu elementāro un nepieciešamo pakalpojumu trūkums - kopumā vesels problēmu kamols, kas nerisināts izsauc hronisku bezdarbu, sociālo atstumtību, apātiju un neticību saviem spēkiem, pašizolāciju.

Konceptuālie risinājumi, kurus izstrādājis LNS Equal projekts Klusās rokas, balstījās uz Latvijā esošo likumdošanas bāzi, darba grupas analizēja tās atbilstību/neatbilstību nedzirdīgiem nepieciešamo atbalsta pakalpojumu interesēm un izstrādāja atbilstošus priekšlikumus tās pilnveidošanai. Neskatoties uz izstrādātā produkta atbilstību vispārējiem valsts deklarētajiem principiem, nepieciešama virkne grozījumu tiesību aktos, lai optimizētu gan sniegto pakalpojumu apjomu, gan kvalitāti, kā arī veidotu jaunas sistēmas sociālās integrācijas jomā.

Izstrādātais priekšlikumu kopums atbilst valsts politikas nostādņiem, izvirzītajiem mērķiem un deklarētajiem uzdevumiem un Konceptijai „**Vienādas iespējas visiem**”, kurā uzsvērts:

4.2. Izglītības jomā galvenais uzdevums ir nodrošināt invalīdiem tiesības uz izglītību, kas atbilst viņu vajadzībām un vēlmēm

- izstrādāt speciāli adaptētas mācību programmas, materiālus, mācību metodes, stundu sarakstus un eksāmenu noteikumus
- apgādāt izglītības institūcijas ar nepieciešamajiem kolektīvajiem un individuālajiem tehniskajiem palīgīdzekļiem;
- nodrošināt arodapmācību vispārējā izglītības sistēmā (profesionālās izglītības iestādēs);

izstrādāt programmas invalīdu, bērnu invalīdu un to vecāku sabiedrisko organizāciju atbalstam, - iesaistīt sabiedriskās organizācijas programmu un pasākumu izstrādē

4.3. Nodarbinātības jomā galvenais uzdevums ir nodrošināt invalīdiem tiesības uz darbu - vienlīdzīgām iespējām uz produktīvu un labi atalgotu vietu darba tirgū.

Uzdevuma īstenošanai nepieciešams veikt sekojošus pasākumus:

- paredzēt jau esošajās profesionālās orientācijas institūcijās vai izveidot jaunu arodorientācijas institūciju, kas noteiktu un palīdzētu izvēlēties vispiemērotāko nodarbošanos, ņemot vērā personas zināšanas, spējas, vēlmes, darbaspēka tirgus iespējas;

4.6. Kā viens no būtiskākajiem uzdevumiem ir nodrošināt invaliditātes aspekta iekļaušanu visos politikas veidošanas posmos.

Savukārt **Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādnes** deklarē, ka Latvijā:

- nav vienotas normatīvo aktu bāzes, kas sevī ietvertu normas ar mērķi veicināt invaliditātes profilaksi.
- neviens normatīvais akts neparedz pēctecīgu un koordinētu pasākumu nodrošināšanu invalīdu profesionālās piemērotības, profesionālās apmācības,

darbā iekārtošanas un darba saglabāšanas vai turpināšanas jautājumos. Turklāt nevienai institūcijai nav pietiekama kopskata par situāciju invalīdu izglītībā un nodarbinātībā;

- darba devēji nav ieinteresēti nodarbināt invalīdus;
- trūkst izpratnes par nepieciešamajiem nosacījumiem invalīdu nodarbinātībai un līdzekļu darba vietu pielāgošanai atbilstoši invalīda vajadzībām;
- netiek noteikts pietiekams valsts atbalsts, lai mazinātu sociālo atstumtību,
- Invalīdiem no bērnības netiek nodrošināts minimālais dzīves kvalitātes līmenis
- netiek paredzēti valsts sociālās apdrošināšanas līdzekļi personu ar draudošu invaliditāti rehabilitācijai.

Rīcības virzieni politikas mērķu sasniegšanai:

- invaliditātes profilakses pasākumu kompleksa attīstība un īstenošana;
- invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide;
- invalīdu nodarbinātības veicināšana;
- invalīdu sociālās nodrošināšanas sistēmas pilnveide.

Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005. – 2014. gadiem nosaka nepieciešamību.

„Paaugstināt iedzīvotāju, neformālo grupu un sabiedrisko organizāciju līdzdalības efektivitāti politikas procesā pašvaldības, centrālās valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī.

2.1. Noteikt publiskās pārvaldes atbildību par pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu politikas veidošanā, nodrošinot normatīvo un metodisko norādījumu ieviešanu pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai politikas veidošanā publiskajā pārvaldē, saglabājot un papildinot esošos līdzdalības mehānismus.

2.2. Nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu un saprotamu informāciju, kā arī komunikācijas infrastruktūru pilsoniskās sabiedrības efektīvai līdzdalībai politikas veidošanā.

Arī valsts programma “Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005. – 2009. gads” kā prioritātes deklarē (1.5.) „Veicināt sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā.” un (2.2.) „Nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu un saprotamu informāciju, kā arī komunikācijas infrastruktūru pilsoniskās sabiedrības efektīvai līdzdalībai politikas veidošanā.”

Satvardokuments sabiedrības integrācijas politikas veidošanai – **valsts programma „Sabiedrības integrācija Latvijā”** nosaka:

„Latvijas iedzīvotāju savlaicīga un regulāra informēšana par norisēm valsts institūcijās nav tikai žurnālistu pienākums vien. Informācija par savu darbību aktīvi jāsniedz arī pašam valsts iestādēm. Iestāžu darbs būs daudz efektīvāks, ja tām būs saskare ar informētiem iedzīvotājiem. Jānodrošina

informācijas pieejamība un līdzdalības iespējas lēmumu apspriešanā, pirms tie tiek pieņemti.

Lai nodrošinātu efektīvu darbību informācijas sniegšanas jomā, jāizvērtē darbs programmas «Saikne ar pilsoni» ietvaros, tā būtu jāatjauno vai arī jārada decentralizēti mehānismi šīs funkcijas veikšanai valsts institūcijās. Atsvešinātību no valsts stiprina arī iedzīvotāju neinformētība par savām tiesībām un iespējām attiecībā uz tiesību un brīvību īstenošanu gan privātajā, gan arī sabiedriskajā sfērā.”

Visbeidzot, Konceptuālie risinājumi pilnībā iekļaujas arī valsts stratēģiskajās pamatnostādņēs, kuras deklarētas **2007. – 2013. gadu plānošanas periodam** un kuru operacionālajā programmā „Cilvēkresursu attīstība” prioritātē „Sociālā iekļaušana” integrēti alternatīvo sociālo programmu, to pieejamības un nodrošinājuma pasākumi.

1.3. Atbilstība starptautiskajiem tiesību aktiem

Vispārējā cilvēka tiesību deklarācija (ANO Ģenerālā Asambleja pieņēmusi 1948.gada 10.decembrī)

Deklarācijas 23.panta 1.punkts paredz “Ikvienam ir tiesības uz darbu, uz brīvu darba izvēli., uz taisnīgiem labvēlīgiem darba apstākļiem un uz aizsardzību pret bezdarbu”¹.

Savukārt deklarācijas 26.pants nosaka, ka „ikvienam ir tiesības uz izglītību... Tehniskajai un profesionālajai izglītībai ir jābūt vispār pieejamai, un augstākai izglītībai ir jābūt vienādi pieejamai visiem – atbilstoši spējām.”

Konvencija “**Eiropas Sociālā Harta**” (Hartu parakstījušās Eiropas Padomes dalībvalstis 10.18.1961.)

Šajā Eiropas Savienības svarīgajā dokumentā invalīdiem tiek atvēlēta īpaša vieta un panta saturs skan šādi:

“15. pants

Invalīdu un garīgi atpalikušu personu tiesības uz arodapmācību, rehabilitāciju un sociālo iekārtošanu

15. pants neprasa, lai puses piemērotu īpašu politiku attiecībā uz invalīdu nodarbinātību un iekārtošanu darbā. Ja tās respektē noteiktus nosacījumus attiecībā uz mērķi reāli piedalīties ekonomiskajā dzīvē uz vienlīdzīgiem pamatiem, tās var brīvi izvēlēties tādus līdzekļus, kādus vien vēlas.

ANO **Invalīdu tiesību deklarācija** (Pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1975.gada 9.decembra rezolūciju 3447(XXX))

ANO Invalīdu tiesību deklarācijas 3. pants nosaka: “Invalīdiem ir neatņemamas tiesības uz respektu pret viņu cilvēcisko cieņu. Invalīdiem, lai kāda būtu viņu defekta un nespējas izcelsme, raksturs un smaguma pakāpe, ir tādas pašas pamattiesības kā viņu tāda paša vecuma līdzpilsoņiem, kas vispirmām kārtām nozīmē tiesības baudīt pieklājīgu dzīvi, kas būtu cik vien iespējams normāla un pilnvērtīga. Savukārt 7. pants paredz: Invalīdiem ir tiesības uz ekonomisko un sociālo nodrošinātību un pieklājīgu dzīves līmeni. Viņiem ir tiesības pēc savām spējām iegūt un saglabāt darbu vai nodoties lietderīgai, produktīvai un atalgoīgai darbībai un iestāties arodbiedrībās”

Paraugnoteikumi par vienādām iespējām visiem (Pieņemti Apvienoto Nāciju Ģenerālās Asamblejas 48.sesijā 1993.gada 20.decembrī (Rezolūcija 48/96)

¹ Cilvēktiesību centrs, Cilvēka tiesības Starptautisko līgumu krājums I sējums (pirmā daļa) Universālie līgumi, Apvienotās Nācijas, Ņujorka un Ženēva, 1994., 5.lpp.

Apvienoto Nāciju Organizācija 1993. gadā pieņēmusi īpašu dokumentu - Paraugnoteikumu, kam ir jāpalīdz invalīdiem veidot savu dzīvi tādu pašu kā ikvienam citam cilvēkam.

Noteikumi iesaka, kas jādara valstij, lai padarītu invalīdu dzīvi vieglāku un dotu viņiem iespēju būt vienlīdzīgiem. Šie noteikumi nav likums, tāpēc katrai valstij ir iespēja izvēlēties - pildīt tos vai nepildīt.

Noteikumos ir ietvertas gan vissvarīgākās cilvēktiesību normas, gan arī daudzas pilsoņtiesības, kas jau ir noteiktas Latvijas likumdošanā.

Noteikumi balstās uz sekojošiem pamatprincipiem:

Ikvienam sabiedrības loceklim ir jāsaņem vienādi pakalpojumi, palīdzība un informācija

Ikvienam ir jābūt iespējai aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē

Ikvienam ir jābūt vienlīdzīgam ar apkārtējiem un jāsaņem vienlīdzīgas iespējas dzīvē

Īpašu uzmanību piesaistīja Paraugnoteikumu 7.noteikuma 3.panta „c” punkts, kurā tiek akcentēts, ka valstīm savas darbības programmās vajadzētu iekļaut:

”nodrošināšanu ar atbilstošu profesionālo apmācību un darbā iekārtošanu, kā arī nepārtrauktu palīdzību, piemēram, individuālā palīdzība un tulka pakalpojumi”

Lisabonas stratēģija (2000. gada 23. - 24.martā Lisabonas Eiropadomes apstiprināts Eiropas Savienības stratēģiskās attīstības dokuments, kas nosaka ES ekonomiskās attīstības virzienus līdz 2010. gadam.)

Stratēģijas pamatmērķis ir panākt, lai ES līdz 2010. gadam kļūtu par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko zināšanās balstīto ekonomiku pasaulē, kas spēj ilgtspējīgi augt, radot vairāk un labākas darba vietas, lielāku sociālo vienotību un nodrošinot vides aizsardzību.

Šīs attīstības sasniegšanai ir izvirzīti precīzi uzdevumi, kuri ir iedalīti trīs lielos blokos:

ekonomiskā izaugsme: stabila makroekonomika un konkurētspēja;

sociālā kohēzija: nodarbinātība un sociālā iekļaušanās;

vides aizsardzība: ekoloģiski pieļaujama un efektīva dabas resursu izmantošana, piesārņojuma samazināšana.

Visi trīs bloki ir savstarpēji sabalansēti, lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību. Katrā blokā ir izvirzīti stratēģiskie mērķi dalībvalstīm un noteikti ES līmeņa pasākumi, kas jārealizē stratēģijas sasniegšanai. Latvija kā ES dalībvalsts ir uzņēmusies saistības realizēt Lisabonas stratēģiskos mērķus. Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanai programmā izvirzītas piecas prioritātes jeb pamatvirzieni:

Makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšana.

Zināšanu un inovāciju stimulēšana.

Investīcijām un darbam labvēlīgas un piesaistošas vides veidošana.
Nodarbinātības veicināšana.
Izglītības un prasmju uzlabošana.

2000. gada 7. jūnija Eiropas Komisijas ziņojums par **Savienības Pamatstratēģiju attiecībā uz dzimumu līdztiesību**, kurā noteikts:

„Veicināt vienādu pieeju un pilnu sociālo tiesību izmantošanu sievietēm un vīriešiem”

Aktivitāšu mērķis: Uzlabot zināšanas un uzraudzīt attiecīgo Kopienas likumdošanu sociālajā sfērā (vecāku bērnu kopšanas atvaļinājums, maternitātes aizsardzība, darba laiks, nepilna laika darbs un fiksēto noteikumu līgumi)

Aktivitāšu mērķis: Uzraudzīt dzimumu līdztiesības perspektīvu integrāciju Kopienas politikā un aktivitāšu, kas iespaido sieviešu un vīriešu ikdienas dzīvi, izstrādāšanu, ieviešanu un izvērtēšanu (tādas kā, transports, sabiedriskā veselība, starptautiskās attiecības, ieskaitot cilvēktiesības un Kopienas programmu cīnīties ar diskrimināciju, pamatojoties uz Līguma 13.paragrāfu: Veicināt sieviešu tiesības kā cilvēktiesības)

Aktivitāšu mērķis: Cīnīties pret vardarbību, kas sasiņās ar dzimumu un tirdzniecību ar cilvēkiem ar mērķi tos seksuāli izmantot.

Visaptveroša starptautiskā konvencija par invalīdu tiesībām un atbalstu (CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES) pieņemta ANO Ģenerālajā asamblejā 2006. gada 15.decembrī, kura nosaka:

2. pantā

„valodas – iekļauj sevī runas un zīmju valodu...”

6. pantā

„Sievietes ar invaliditāti” konstatē, ka viņas tiek pakļautas vairākkārtīgas diskriminācijas slogam

9. pantā

„Pieejamība” (2 e) deklarē zīmju valodas tulku nodrošinājuma nepieciešamību

21. punktā

„Izteikšanās brīvība un pieeja informācijai” (21b) nosaka zīmju valodas lietošanas brīvību un nodrošinājumu

24. punkts „Izglītība”

3(b) iespējas mācīties zīmju valodā un nedzirdīgo cilvēku valodas identitātes atbalsts

3(c) nodrošināt, ka personu izglītība, sevišķi bērnu, kuri ir neredzīgi, nedzirdīgi un neredzīgi – nedzirdīgi, tiek nodrošināta viņiem vispieņemamākajā valodā un veidā, kas nozīmē individuālu komunikāciju ar mērķi maksimizēt viņu akadēmisko un sociālo iekļaušanu.

4. Lai palīdzētu nodrošināt šīs tiesības Dalībvalstīm jāveic pasākumi, lai algotu skolotājus, tajā skaitā cilvēkus ar invaliditāti, kuri brīvi pārvalda nedzirdīgo zīmju valodu, braila rakstu, kā arī nodrošināt profesionāļu un citu darbinieku apmācību. Šīm apmācībām jāiekļauj speciālas zināšanas par personu ar speciālām vajadzībām komunikāciju īpatnībām, izglītošanas tehniskajiem palīglīdzekļiem un materiāliem.

(tulkojums nav autorizēts)

30. pantā

„Piedalīšanās kultūras dzīvē, atpūtas un sporta pasākumos”

4. punktā noteikts „Personām ar invaliditāti jāsaņem, uz vienlīdzīgiem noteikumiem ar citiem, atbalsts viņu specifiskajām kultūras un valodas identitātes aktivitātēm, tajā skaitā zīmju valodas un nedzirdīgo kultūras aktivitātēm”

(tulkojums nav autorizēts)

Saskaņā ar šiem starptautiskajiem dokumentiem, kas lielākoties (ir arī vēl neratificēti) ir saistoši arī Latvijai, dzirdes invalīdiem ir tiesības saņemt viņiem nepieciešamos sociālā atbalsta un sociālās integrācijas pakalpojumus, viņiem pieņemamā un saprotamā veidā, tas ir nedzirdīgo zīmju valodā. Pamatā integrācijas pasākumiem jābūt cieņai pret dzirdes invalīdu identitāti, kultūru, valodu. Kā obligāts priekšnoteikums visām sociālās integrācijas aktivitātēm jābūt profesionālismam – tas jāorganizē un jārealizē personām, kas izprot nedzirdīgo psiholoģiskās īpatnības un orientējas dzirdes invalīdu problemātikā.

Kvalificēti, profesionāli sagatavoti nedzirdīgie (nedzirdīgās sievietes) pakalpojumu sniedzēji – nedzirdīgajiem sociālo pakalpojumu saņēmējiem – pasaulē izplatīta, bet Latvijā nebijusi prakse. Pašam sociālo pakalpojumu saņēmējam jābūt tiesībām izvēlēties speciālistu, no kura viņš grib saņemt šo pakalpojumu. Princips “nedzirdīgais – nedzirdīgajam” ir vispusīgi atbalstīts un attīstīts.

Šādas pamattiesības ir nostiprinātas arī LR Satversmē, tomēr reāli to īstenošana personām ar dzirdes traucējumiem ir ierobežota.

1.4. Izmantotā terminoloģija, definīcijas

Vienotas terminoloģijas trūkums ir viena no blakus problēmām, ar kurām saskārās darba grupas. Šis aspekts nav konceptuālo izstrādņu intervenču objekts, tomēr atzīmējams apstāklis, kas traucēja izprast problēmas un izstrādāt atbilstošus priekšlikumus to novēršanai.

Izmantotās terminoloģijas skaidrojums:

Adaptētās apmācību formas – esošās apmācību programmas pielāgotas nedzirdīgo mērķauditorijas specifiskajām prasībām; nedzirdīgo domāšanas un uztveres īpatnībām, kas nozīmē mazāk vārdiskās un verbālās apmācības metodes, bet vairāk vizuālās informācijas.

“De jure” līdztiesība – formālā, legālā līdztiesība. Līdztiesība ir garantēta Satversmē, valsts likumdošanā.

“De facto” līdztiesība – reālā līdztiesība. Neskatoties uz likumu normu esamību vai neesamību, līdztiesība izpaužas reālās dzīves situācijās. Nedzirdīgajiem nav sistemātisku ierobežojumu (nevienlīdzīgo iespēju, nevienlīdzīgo pienākumu, nevienlīdzīgo dzīves situāciju vai statusu) de jure līdztiesības īstenošanai

Invalīds – persona, kurai sakarā ar slimību, traumu vai iedzimtu defektu izraisītiem orgānu sistēmu funkciju traucējumiem ir nepieciešama papildu medicīniskā un sociālā palīdzība un kurai ir noteikta invaliditāte likumā un citos normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā

Klients - indivīds vai ģimene. Klienti var būt „brīvprātīgie klienti” vai „obligātie klienti”.

Klienta lieta –sociālā darbinieka veidots dokumentu kopums par sociālo gadījumu. Klienta lietā tiek iekļauta informācija, kas atspoguļo sociālā darba procesu darbā ar konkrētu sociālo gadījumu. lietā.

Konfidencialitāte – netieša vai skaidri izteikta vienošanās starp sociālā gadījuma risināšanā iesaistītajiem profesionāļiem un klientu, lai saglabātu un aizsargātu informāciju par klientu.

Personas dati – jebkāda informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisko personu

Pieejamība – ar šo terminu ir jāsaprot ne tikai formālās iespējas piekļūt resursiem un to izmantošanai, bet arī visu (t.sk. ekonomisko, sociālo, u.c.) šķēršļu novēršana, lai praktiski tiktu nodrošināta piekļūšanas iespēja.

Profesionālās piemērotības noteikšana – karjeras konsultanta vadīts uz indivīdu vērsts pasākumu kopums, kas ļauj izvērtēt indivīda atbilstību konkrētās profesijas izvirzītajām prasībām novērtēšanu, ņemot vērā viņa intereses, prasmes, zināšanas, vispārējās un funkcionālās spējas.

Profesionālā izglītība – praktiska un teorētiska sagatavošanās darbībai noteiktā profesijā, profesionālās kvalifikācijas ieguvei un pilnveidei.

Rehabilitācijas plāns – plānotas sociālā darbinieka aktivitātes, lai atrisinātu klienta sociālo (-as) problēmu (-as).

Risks - iespējamās briesmas, draudi, zaudējumi, kas negatīvi var ietekmēt klienta sociālo situāciju, ja tas atsakās no sadarbības ar sociālo darbinieku, lai uzlabotu savu sociālo situāciju vai risinātu pastāvošās sociālās problēmas.

Risku izvērtējums – Izvērtējot riskus par pamatu ņemti rādītāji, kas tiek izmantoti, lai izvērtētu sociālo situāciju – mājvieta, pārtika, nauda, sadzīves priekšmeti, algots darbs, izglītība un audzināšana, veselība un sociālā aprūpe, funkcionālās attiecības ar vajadzīgajām personām.

Sadarbības līgums – dokuments, kuru sociālais darbinieks slēdz ar klientu ar mērķi panākt abpusēju vienošanos par noteiktu uzdevumu, pienākumu izpildi vai principu ievērošanu

Sociālais darbs ar sociālo gadījumu – ir viena no sociālā darba formām, kas raksturo sociālā darbinieka un klienta sadarbību, kas vērsta uz klienta sociālo problēmu risināšanu.

Sociālā darba process – sociālā darbinieka darbību virkne darbā ar sociālo gadījumu, noteiktu rezultātu sasniegšanai.

Speciālā izglītība – personām ar speciālām vajadzībām un veselības traucējumiem vai arī speciālām vajadzībām vai veselības traucējumiem adaptēta vispārējā un profesionālā izglītība;

Tiešā diskriminācija un netiešā diskriminācija – tiešā diskriminācija izpaužas situācijās, kur nedzirdīgajam tiešā veidā ir liegta kāda iespēja tikai viņa vai viņas invaliditātes dēļ. Netiešā diskriminācija izpaužas situācijās, kurās nedzirdīgajiem ir netiešā veidā liegta iespēja īstenot savas tiesības

sociālo, ekonomisko, kulturālo, vēsturisko vai citu faktoru dēļ. Šīs diskriminācijas rezultātā nedzirdīgajiem veidojas nevienlīdzīgas lomas sabiedrībā un nevienlīdzīgas iespējas. Netieša diskriminācija notiek tad, ja acīmredzami neitrāla noteikuma, kritērija vai prakses dēļ personas, kuras atbalsta kopēju reliģiju vai uzskatus, kurām ir konkrēta invaliditāte, konkrēts vecums vai konkrēta seksuālā orientācija, atrodas konkrētā nelabvēlīgā situācija salīdzinājumā ar otru personu.

Zīmju valoda - Zīmju valoda ir valoda, kuras lietotāji izmanto manuālo (roku) komunikāciju skaņu komunikācijas vietā. Lai izteiktu vārdu nozīmi (jēgu) tajā ir nepieciešama vienlaicīga roku un ķermeņa stāvokļa, to orientācijas un kustību kombinācija, kas, apvienojumā ar sejas mīmiku, izsaka runātāja domas. Zīmju valoda tiek attīstīta nedzirdīgu cilvēku sabiedrībā. To lieto paši nedzirdīgie, vārdzirdīgie, viņu tulki, draugi un ģimenes. Zīmju valodu lieto arī cilvēki ar runas problēmām

Zīmju valodas tulks – persona ar atbilstošu izglītību, kas spēj gan tieši, gan atgriezeniski tulkot tekstus latviešu skaņu un zīmju valodā saziņā starp nedzirdīgo cilvēku un dzirdīgo cilvēku. Šīs personas pārzina nedzirdīgo kultūru un psiholoģiju un ir apguvušas mutvārdu, vizuālās (manuālās) un rakstveida tulkošanas iemaņas saziņai ar nedzirdīgajiem cilvēkiem un spēj tulkot lekcijas, uzrunas, kā arī citas mutiskās saziņas formas latviešu valodā. Atbilstoši profesionālās kvalifikācijas līmenim šīs personas Profesiju klasifikatorā iedalās trīs grupās – latviešu zīmju valodas tulks, surdotulks un nedzirdīgo tulks.

2. PROBLĒMU IZKLĀSTS

2.1. Situācijas apraksts

LNS projekta „Klusās rokas” mērķauditorija ir sociālās atstumtības riska zonā esošās dzirdes invalīdes – nedzirdīgās sievietes. Pēc LNS rīcībā esošajām ziņām, Latvijā dzīvo aptuveni 2000 nedzirdīgu cilvēku, kas par savu dzimto valodu uzskata zīmju valodu (neskaitot bērnus līdz 18 gadu vecumam). Jāprecizē, ka tās nav sievietes, kurām ir dzirdes problēmas vai vārdzirdīgas sievietes. Projekta mērķauditorija ir sievietes, kuras ir **pilnīgi kurlas** (pamatā no dzimšanas vai agras bērnības – pirmsvalodas perioda), pamatā tās ir:

- 1) sievietes ar zemu (un ļoti zemu) izglītības līmeni
- 2) sievietes ar nepietiekamu profesionālu sagatavotību, vai vispār bez profesijas
- 3) pirmspensijas vecuma sievietes
- 4) nedzirdīgas sievietes ar papildus medicīniskajām diagnozēm
- 5) sievietes, kuras vienas audzina bērnus
- 6) sievietes – darba meklētājas, bezdarbnieces
- 7) etnisko minoritāšu pārstāves.

Latvijā nav oficiālas statistikas par invalīdu sadali pa diagnozēm, tāpēc nav mērķtiecīgas un atbildīgas politikas, kā rezultātā daudzi tūkstoši cilvēku ne tikai nesaņem tiem vajadzīgo un pienākošo palīdzību, bet pat nav apzināti. Tāpēc sociālā neiekļaušana, nabadzības metastāzes – tas viss ir ne tikai esošās politikas rezultāts, bet arī rezultāts tam, ka šādas politikas daudzās jomās nav vispār. Konceptija par dzimumu līdztiesības īstenošanu, konceptija „Vienādas iespējas visiem”, Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums un to pavadošie MK noteikumi, citi reglamentējošie dokumenti šos jautājumus neatrisina un tajos pat it kā noteiktā palīdzība faktiski tiek bloķēta reālajā dzīvē. LNS projekta „Klusās rokas” deklarētā mērķauditorija – 1000 nedzirdīgās sievietes ir tikai neliela daļa no sociālās atstumtības riska zonā esošajām nedzirdīgajām sievietēm un problēmas, ko mēs esam apzinājuši šodien, ir tikai maza daļa no tā, kas ir vēl jāapzina. Daudzu gadu desmitu laikā nedzirdīgo intereses un vajadzības tiek sistemātiski ignorētas. Sabiedrībā valdošie stereotipi un ignorance nepārtraukti un agresīvi anektē aizvien jaunas un jaunas sieviešu - (dzirdes) invalīdu dzīves jomas, tā balstās uz esošās aizsardzības sistēmas darbības trūkumiem, rezultātā viņas ļoti bieži ir sociālās palīdzības, pabalstu lūdzējas, labākajā gadījumā strādā mazkvalificētu, slikti atalgotu darbu. Cilvēki, kas labākajā gadījumā izpelnās vienaldzīgo līdzcilvēku līdztiesību.

Latvijā nedzirdīgie, tāpat kā lielākā daļa invalīdu, sabiedrībā tiek uztverti tikai noteiktā kontekstā - kā separāta sabiedriskā grupa, kā cilvēki ar

īpašām vajadzībām, kuriem ir vienīgi medicīniskās un sociālās rehabilitācijas, pensiju, pabalstu, tehnisko palīgīdzekļu, pieejamības un citu īpašo vajadzību problemātika. Līdzjūtību izraisoši, palīdzību un atbalstu gaidoši cilvēki. Tas ir sašaurināts, primitivizēts uzskats, kurš tāpat kā visi stereotipi, ir ārkārtīgi dzīvelīgs. Nedzirdīgie kā sabiedrības cilvēki - nevis patērētāji (turklāt ierobežotā, eksistencionālā izpratnē), bet sabiedriskās dzīves procesa pilntiesīgi dalībnieki – līdz šim Latvijā nerealizēta iespēja. Tajā pašā laikā, neskatoties uz acīmredzami segregatīvo sabiedrības attieksmi, nedzirdīgajiem cilvēkiem piedalīšanās sabiedriskās dzīves aktualitātēs, pilntiesīgas izglītības iegūšana, pilnvērtīgs, kvalificēts darbs – tā nav tikai pašapliecināšanās un pašrealizācija, tā ir vitāla dzīves nepieciešamība.

Diemžēl, gan normatīvajos dokumentos, gan ikdienas dzīvē LNS arī šodien saduras ar regulārām nedzirdīgos cilvēkus pazemojošām, klajām diskriminācijas izpausmēm. Tas skar visas dzīves jomas un visu vecumu nedzirdīgo (sieviešu) dzīvi:

1. jau agrā bērnībā nedzirdīgie bērni tiek atrauti no ģimenēm, lielākā daļa no viņiem līdz pat 20 gadu vecumam spiesti dzīvot vispirms vienīgajā specializētajā bērnudārzā Rīgā, pēc tam specializētajās internātskolās, rezultātā nedzirdīgo ģimenēm tiek liegta iespēja veidot harmonisku ģimenes dzīvi, tiek izkropļota pati ģimenes būtība, nemaz nerunājot par cilvēktiesību ievērošanu. Devalvējas mātes un tēva loma, bērnos netiek attīstītas elementāras mājas pavarda – ģimenes jūtas. Stereotipi vispirms veidojas ģimenē, kas kultivē dzimumu lomas un ierobežo cilvēku uzvedību - rezultātā šie bērni arī paši nemāk veidot harmonisku ģimenes dzīvi, augsts ir šķirto laulību, nepilno ģimeņu procents. Šīs absurdas sistēmas darbības rezultātā nedzirdīgie ne tikai iegūst zemu izglītības līmeni, bet arī izkropļotu priekšstatu par vīrieša – tēva un sievietes – mātes lomu.

2. ārkārtīgi ierobežotas ir nedzirdīgo meiteņu iespējas iegūt konkurētspējīgu profesiju, IZM profesionālās izglītības sistēma faktiski ir pilnīgi nesagatavota apmācīt invalīdus (tai skaitā nedzirdīgos); nav nepieciešamās saiknes starp vispārējās izglītības un profesionālās izglītības mācību iestādēm, profesionālās pārkvalifikācijas sistēma nedzirdīgajām sievietēm ir gandrīz pilnīgi nepieejama. Viņu intereses ignorē arī augstākās izglītības sistēma. Te apriori jau noteikta nevienlīdzība, atpalcība visai turpmākajai dzīvei. Nedzirdīgajām jauniešiem pat netiek dota iespēja sevi pierādīt, sabiedrības ignorance norāda - lūdz pabalstus vai labākajā gadījumā tevi gaida šuvējas vai apkopējas darbs.

3. pēc LNS rīcībā esošajām ziņām, apmēram 60% darbaspējīgā vecuma dzirdes invalīdu ir bez darba, depresīvajos rajonos un starp nedzirdīgajām sievietēm šis rādītājs ir vēl augstāks, pēc dažu LNS reģionālo biedrību ziņām tas ir pat 80%. Turklāt jāņem vērā tas, ka runa nav tikai par darba devēju noraidošo attieksmi vai darba vietu nepieejamību, runa arī par to, ka daudzos

rajonos šo darba vietu vienkārši nav. Darba tirgus Latvijā ir klaji nelabvēlīgs dzirdes invalīdiem diapazonā no agresīvi atgrūdoša līdz pilnīgi ignoratīvam. Darba devēji gandrīz automātiski pieņemot darbā nedzirdīgu sievieti uzskata, ka pieņem darbā negudru strādnieci, kuru varēs pēc sirds patikas izmantot, likt strādāt virsstundas, maksāt grašus. Darbu pamatā viņām palīdz atrast radi vai draugi. Valsts nodarbinātības, profesionālās orientācijas, pašvaldību iestāžu u.c. palīdzība šajā jautājumā līdz dzirdes invalīdiem nenonāk vispār. „Darba tirgu atstājušo vīriešu un sieviešu...” - tas neattiecas uz nedzirdīgajiem, jo gandrīz vienmēr viņi „neatstāj”, viņus darba tirgus vai nu nepieņem vispār vai izmet, kā liekus un nevajadzīgus.

4. Vēl vairāk – trūkumi valsts institūciju darbā lēmumu pieņemšanas procesā rada nepamatotu diskrimināciju un nevienlīdzīgu apstākļu radīšanu darbaspēka konkurences apstākļos, tā rezultātā Latvijā dzirdes invalīdēm pastāv profesiju aizliegumu sistēma, piemēram, viņām ir aizliegts strādāt par krāsotājām, namdarēm utt., nav nepieciešamo standartu darba drošības ziņā.

5. lai gan Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums paredz, ka sociālās rehabilitācijas pasākumus nedzirdīgajiem cilvēkiem nodrošina valsts, praksē diemžēl ir tā, ka šos pakalpojumus valsts vidēji vienam nedzirdīgajam cilvēkam apmaksā mazāk nekā 3 stundas gadā, tai skaitā 1,5 stundas – nedzirdīgo tulkus pakalpojumus. Pakalpojumu klāsts ir ierobežots gan sortimentā (5), gan daudzumā. Nav kvalificētu sociālo aprūpētāju, atbalsta ģimeņu tīklu, nav palīdzības nedzirdīgajām mātēm, kuras audzina dzirdīgus bērnus, nav atbalsta nepilnajām ģimenēm. Psihologa palīdzība pieejama tikai dažas minūtes gada laikā! Šajā jomā darbojas LM Sociālās pakalpojumu pārvalde, Tehnisko palīgīdzekļu centrs, savu artavu sniedz arī dažas pašvaldības, tomēr rezultāts ir acīmredzams – likums ir pieņemts, palīdzība ir deklarēta, tomēr praksē tas netiek pildīts, atbalsts no „atbalsta dienestiem” neapmierinošs. Nepietiekošs ir nedzirdīgo tulkus skaits, nav sociālo darbinieku, kas pārvaldītu zīmju valodu, tātad spētu kontaktēties ar nedzirdīgajiem. Sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību sniedzošās valsts un pašvaldību institūcijas nav gatavas un nav kompetentas risināt nedzirdīgo problēmas, tām nav metodoloģijas un prasmes komunicēt ar nedzirdīgiem. Cēlonis tam meklējams no PSRS laikiem saglabājušos arhaiskos uzskatos, ka nedzirdīgais nav cilvēks ar īpašām vajadzībām ar citu domāšanu un uztveri un, neskatoties uz viņa defektu, tika spiests pakļauties runas un skaņu pasaules noteikumiem. Secinājums – ne likumdevējas, ne sociālās palīdzības organizatoru un sniedzēju institūcijas nav kompetentas kādi atbalsta pakalpojumi nepieciešami nedzirdīgajiem.

Prakse rāda, ka ir reāls klients ar reālām vajadzībām un konkrēti nepieciešamiem atbalsta pakalpojumiem, kurus atbilstoši vajadzībām var sniegt profesionāli sagatavoti nedzirdīgi/vājdzirdīgi sociālie darbinieki: sociālie aprūpētāji, sociālie rehabilitētāji un sociālās palīdzības organizatori un citi sociālā darba veicēji ar nedzirdīgo zīmju valodas zināšanām.

Valstij ir jāveicina tādu profesionālu sociālā darba speciālistu izglītība, kas sekmē visu sabiedrības grupu sociālo labklājību, uzlabojot sociālo pakalpojumu kvalitāti un sekmējot sociālo vienotību sabiedrībā.

Latvijas Nedzirdīgo Savienība pēc ilggadīgās pieredzes darbā ar nedzirdīgiem spēj kompetenti risināt šīs problēmas un definēt nepieciešamos sociālā atbalsta un sociālo pakalpojumu veidus nedzirdīgajiem, kā arī izstrādāt un realizēt šo pakalpojumu kompleksu.

6. ārkārtīgi ierobežotas ir nedzirdīgo informācijas ieguves iespējas. Šie cilvēki informāciju uztver vizualizēti - zīmju valodā, turklāt daudziem no viņiem tā nepieciešama „vieglajā zīmju valodā”, tātad tikai ar zīmju valodu pārvaldošu speciālistu palīdzību. Šādu speciālistu Latvijā ir ļoti maz. Taču neinformēts, neizglītots cilvēks nevar atrast labu darbu (nerunājot par elastīgām un efektīgām formām!), aizstāvēt savas tiesības!

7. Diskriminējoša ir daudzu valsts institūciju attieksme pret dzirdes invalīdiem, Latvijas Nedzirdīgo savienība netiek pieaicināta tādu lēmumu sagatavošanas procesā, kas skar vitālas nedzirdīgo cilvēku dzīves jomas – piemērs, auto vadīšanas tiesību atņemšana, ko realizēja Veselības ministrija, profesiju aizliegumi veselības stāvokļa dēļ, ko realizēja LM (aizliegumu veselības stāvokļa dēļ autori bija VM, konkrēti - attiecīgo ārstu profesionālās asociācijas) utt.

LNS līdzšinējā pieredze izkristalizējusi neatrisinātās un nerisinātās darbības jomas rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanā dzirdes invalīdiem, konkrētus problēmpunktus, “balto plankumus”. Tieši LNS profesionalitāte, sadarbība ar kolēģiem ES valstīs, attiecīgās pieredzes, labās prakses un kompetenču pārņemšana ir garants šinī projektā iekļauto ideju sekmīgai realizācijai. Arī tas, ka LNS aktīvi sadarbojas ar LM, citām valsts un pašvaldību institūcijām, kuras nodarbojas ar invalīdu integrācijas jautājumiem. To, ko LNS tikai pašlaik izstrādā – sociālās rehabilitācijas programmas nedzirdīgajiem, jau gadu desmitus aprobējušas un izmanto liela daļa ES valstu sociālās rehabilitācijas dienestu. Tās sevi ir attaisnojušas.

Latvijā nav nevienas institūcijas, kas koordinētu dzirdes invalīdu sociālās rehabilitācijas programmu izstrādi, nav attiecīgās koncepcijas, vadlīniju. Darbs atstāts novārtā, pašplūsmā. To pierāda arī stāvoklis ar zīmju valodu. Nav nevienas valsts institūcijas, kas nodarbotos ar nedzirdīgo **zīmju valodas** izpēti un attīstību, to dara tikai LNS Zīmju valodas centrs. Tā darbība tiek finansēta no LNS budžeta, kā arī piesaistot dažādus grantus. Zīmju valodas nepietiekamā attīstība negatīvi ietekmē nedzirdīgo jauniešu mācības visā izglītības procesā, nodarbinātību, brīvo laiku – visas dzīves jomas. Nepietiekošs vārdu krājums, latviešu valodas prasme ārkārtīgi zemā līmenī, gramatika/sintakse – katastrofāla. Nepietiekošs ir **zīmju valodas tulku** skaits, kas neadekvāti ierobežo sociālās integrācijas iespējas. Nepietiekošā zīmju valodas tulku skaita dēļ Latvijā pastāv komunikācijas

grūtības starp nedzirdīgiem, smagi vārdzirdīgiem un pārējo sabiedrību, nedzirdīgajiem tādēļ netiek nodrošināta atbilstoša mācību kvalitāte un iespēja iegūt vēlamu profesiju, kas rezultātā noved pie sarežģījumiem darba meklējumos un integrācijai sabiedrībā.

Ārkārtīgi ierobežotas ir nedzirdīgo cilvēku **informācijas ieguves iespējas**. Šie cilvēki informāciju uztver zīmju valodā, turklāt daudziem no viņiem tā nepieciešama „vieglajā zīmju valodā” – adaptētā veidā. Zīmju valodas speciālistu Latvijā ir ļoti maz. Neviena cita informatīva rakstura programma Latvijā netiek tīrēta. Palīdzēt varētu Latvijas TV, taču, neskatoties uz koncepcijā „Vienādas iespējas visiem” noteikto, tā vairs netulko zīmju valodā programmu „Panorāma”, likvidēta „Programma nedzirdīgajiem”, kopējais nedzirdīgajiem pieejamais pārraižu skaits ir 1,5%. Taču neinformēts, neizglītots cilvēks nevar aizstāvēt savas tiesības, būt par pilnvērtīgu sabiedrības locekli! Nedzirdīgajiem kā nevienai citai sociālās atstumtības riska grupai ir raksturīgs zems informētības līmenis par sabiedrības piedāvātajām iespējām, savām tiesībām un pienākumiem, viņi ir neaktīvi savu tiesību izmantošanā. Šīs grupas pārstāvjiem ir raksturīgs zems informētības līmenis arī par valsts un pašvaldību piedāvātajiem pakalpojumiem, totāla neuzticēšanās valsts un pašvaldību institūcijām spēja mainīt un uzlabot viņu situāciju, kā arī neticība savām spējām patstāvīgi uzlabot savu, savu ģimeņu dzīves līmeni. Latvijas Nedzirdīgo savienība, kas apvieno gandrīz visus Latvijā dzīvojošos nedzirdīgos cilvēkus visas savas aktivitātes organizē un balsta uz pašu nedzirdīgo pašizpaušmi, organizēšanas spējām, vēlmi iekļauties komūnas aktivitātēs. Tā ir aksioma – Latvijā sociālās integrācijas programmas sekmīgi realizē tikai tās organizācijas, kurās iesaistīta pati mērķauditorija, jo tikai tā reāli ir ieinteresēta pozitīvā rezultātā.

Diskriminējoša ir daudzu **valsts institūciju attieksme** pret dzirdes invalīdiem, Latvijas Nedzirdīgo savienība netiek pieaicināta tādu lēmumu sagatavošanas procesā, kas skar vitālas nedzirdīgo cilvēku dzīves jomas – piemērs, auto vadīšanas tiesību aizliegšana nedzirdīgajiem cilvēkiem, ko realizēja Veselības ministrija, daudzus piemērus var izmantot arī no Labklājības ministrijas darbības.

Kopumā tas viss liecina, ka nedzirdīgie cilvēki bez attiecīgajiem sociālās rehabilitācijas pasākumiem spiesti visu mūžu dzīvot nelabvēlīgā, diskriminējošā vidē, kura nav pielāgota (dzirdes)invalīdu vajadzībām. Tāpēc arī lielākajā vairumā gadījumu sabiedrības attieksme pret nedzirdīgajiem cilvēkiem ir kā pret kurlmēmajiem ar garīgās attīstības traucējumiem – nesaprot elementāras lietas, nemāk normāli rakstīt, grūti kontaktēties. Visu līdzšinējo neveiksmju un „tradicionālo spēlētāju” nespēja atrisināt problēmas izsaukusi smagu uzticības krīzi. Zaudējuši darbu, līdz ar to dzīves satvaru, jēgu, cilvēki zaudējuši iespēju uzturēt ģimenes, daudziem ir problēmas ģimenes dzīvē, izplatās alkoholisms, asociāla uzvedība. Protams, šādos

apstākļos cilvēki norobežojas no apkārtējiem, pašizolējas. Nedzirdīgajiem cilvēkiem tas izsauc arī ļoti smagas psiholoģiskas problēmas. Ne valsts institūcijas, ne pašvaldību atbalsta dienesti ar šo mērķauditoriju nestrādā pilnā apjomā.

Līdzšinējā vienaldzība no politikas veidotāju puses radījusi neatgriezeniskas pārmaiņas dzirdes invalīdu sociālajā drošībā, stabilitātes, uzticības un pārliecības sajūtā par nākotni. Likvidētas specializētās darba vietas, darbojas diskriminējoši profesiju ierobežojumi, bezdarbs vai slikti apmaksāts, zemas kvalitātes darbs, zaudētās atlaides un sociālās garantijas – tas viss izsaucis smagu uzticības krīzi. Cilvēkos iesakņojusies neuzticība valsts varai. Deklarācijas, koncepcijas, nostādnes un vadlīnijas tiek pieņemtas nepārtraukti, bet paliek nerealizētas ar konkrētiem darbiem. Neskatoties uz valsts ekonomiskās dzīves augšupeju, dzirdes invalīdu stāvoklis nebūt neuzlabojas. Tomēr cilvēkiem ar invaliditāti (nedzirdīgam vai vājdzirdīgam) ir tiesības prasīt no sabiedrības vienlīdzīgas iespējas un pieeju visiem sabiedrības resursiem – izglītībai, jaunajām tehnoloģijām, veselības aprūpes un sociālajiem pakalpojumiem, sporta un brīvā laika aktivitātēm. Mūsu sabiedrības uzbūve bieži ir iemesls tam, ka invalīdi nespēj pilnībā realizēt savas cilvēktiesības un ir pakļauti sociālai izolācijai. Statistikas dati liecina, ka dzirdes invalīdiem ir nepieļaujami zems izglītības un nodarbinātības līmenis, tāpēc daudzi invalīdi dzīvo nabadzīgāk nekā pārējie sabiedrības locekļi. Nabadzība strauji invalidizējas.

Nepieciešams investēt sabiedrības apziņā izpratni par šiem cilvēkiem, līdz ar to panākt kopumā pozitīvas pārmaiņas attiecībā pret nedzirdīgajiem. Līdzšinējā LNS pieredze apliecina to, ka motivācija ir nepieciešama abpusēja – ne tikai nedzirdīgajiem iekļauties sabiedrībā, bet arī sabiedrībai integrēt sevī nedzirdīgos.

Laiks, kas pagājis pēc Latvijas iestāšanās ES, bijis pietiekami ilgs, lai arī nedzirdīgajiem cilvēkiem būtu bijusi iespēja iepazīt citu valstu pieredzi, iegūt informāciju par to, kā sabiedrība (valsts) citās ES valstīs izturas pret tām iedzīvotāju grupām, kuras atrodas sociālās atstumtības riska zonā. Starpība ir vienkārši dramatiskā. Izglītībā, informācijā, nodarbinātībā, sociālajās garantijās, attieksmē. Mūsu valsts politikas veidotājiem un tās īstenotājiem kardināli un ātri jāmaina esošā situācija. Pamatā emigrācijai uz ES ir ne tikai finansiālie apsvērumi, bet arī valsts (sabiedrības) attieksme pret saviem līdzpilsoņiem. Nedzirdīgajiem, kuriem gandrīz nav valodas barjeru – zīmju valoda pamatā ir universāla, ES - tā ir iespēja iegūt pilnvērtīgu vietu sabiedrībā. Aizbraukšana jau notiek. Konceptuālie risinājumi sociālās integrācijas nodrošināšanai, pamatā virzīts uz pretējo – radīt tādus apstākļus Latvijā, lai nedzirdīgajiem/ vājdzirdīgajiem cilvēkiem būtu tādas pašas iespējas kā pārējai sabiedrības daļai – iespējas pašrealizēties un būt par pilntiesīgiem sabiedrības locekļiem.

2.2. Intervenču zonas tiesību aktu raksturojums

- **(1) tiesību akti, kas darbojas sociālās palīdzības, rehabilitācijas un klientu motivācijas jomās**

Latvijas Republikas likums „**Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums**”

13.pants. Valsts pienākumi sociālo pakalpojumu sniegšanā

(1)Valsts nodrošina:

2) redzes un dzirdes invalīdu sociālo rehabilitāciju.

Pamatdokuments, kas reglamentē nozares atbildību sadali un marķē valsts un pašvaldību atbildības jomas. Kas faktiski nozīmē, ka valsts, nevis pašvaldības uzņemas atbildību par dzirdes invalīdu sociālo rehabilitāciju.

Diemžēl, gan ierobežotā pakalpojumu sortimenta, gan finansējuma (sk. sadaļu situācijas raksturojums) „nodrošinājums” ir vairāk labas gribas izpausme, nevis praktiska tās realizācija.

Latvijas Republikas likums „**Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību**”,

13. pants Palīdzība nodarbinātības jautājumos

3) apgūt piemērotu profesiju

Ar šajā pantā minētās palīdzības sniegšanu saistītos izdevumus sedz no valsts budžeta līdzekļiem

14. pants Palīdzība sociālās integrācijas veicināšanai

Lai veicinātu invalīdu sociālo integrāciju, valsts, maksimāli piesaistot sabiedrību, nodrošina vispārējās lietošanas ēku projektēšanu un jaunu sabiedriskā transporta sistēmu projektēšanu, ievērojot invalīdu speciālās vajadzības.

Lai veicinātu invalīdu sociālo integrāciju, pašvaldības, maksimāli piesaistot visu veidu labdarības organizācijas un sabiedrību, invalīdiem nodrošina:

- 1) iespēju iegūt izglītību mājās, vispārējās vai speciālās pirmsskolas izglītības, pamatzglītības un vidējās izglītības iestādēs, apgādājot tās ar speciāli invalīdiem piemērotu inventāru un tehniskajām palīgierīcēm;
- 2) piemērotas izglītības un aroda iegūšanu atbilstoši veselības stāvoklim;
- 3) palīdzību sadzīves apstākļu uzlabošanā, arī dzīves apstākļu uzlabošanu un palīdzību ikdienas problēmu atrisināšanā, garantējot pārvietoties nespējīgu invalīdu aprūpi;
- 4) pasākumus, kas veicina un atvieglo invalīdu saskarsmi ar pārējo sabiedrību;

5) palīdzību garīgu, kultūras un izklaidējošu pasākumu un iestāžu apmeklēšanā atbilstoši invalīda vēlmēm, invalīdu sporta pasākumu organizēšanā, kā arī palīdzību, kas nepieciešama, lai invalīdi varētu apmeklēt šos pasākumus un piedalīties tajos;

MK 2006. gada 21. novembra Noteikumi Nr. 946 Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība

6. Lai saņemtu sociālos pakalpojumus naktspatversmē un krīzes centrā, kā arī redzes un dzirdes invalīdiem paredzētos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, persona vēršas tieši pie pakalpojuma sniedzēja, kurš lemj par pakalpojuma nodrošināšanu atbilstoši dibinātāja noteiktajai kārtībai.

7. Pakalpojuma sniedzējs pēc lēmuma pieņemšanas rakstiski informē personu par pieņemto lēmumu (izņemot gadījumu, ja personai nav reģistrētas dzīvesvietas), bet, ja pieņemts lēmums par sociālā pakalpojuma vai sociālās palīdzības atteikumu, norāda atteikuma pamatojumu un lēmuma apstrīdēšanas kārtību.

Šie MK noteikumi (tāpat kā iepriekšējie 2005.g. 31. maija Noteikumi Nr.373 “**Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība**”) jau kopš to stāšanās spēkā ir diskusiju objekts, jo nav precīzi atrunāta nedzirdīgo personu sociālo pakalpojumu saņemšanas kārtība. Lai arī šobrīd jautājums ir daļēji noregulēts un MK noteikumos minētais „pakalpojuma sniedzējs” ir LNS, tomēr jebkurā brīdī finansējumu par sociālo pakalpojumu sniegšanu nedzirdīgajiem konkursa kārtībā var saņemt kāda cita institūcija, bet neviens normatīvais dokuments nenosaka, ka šai institūcijai jābūt atbilstošai nedzirdīgo klientu specifiskajām prasībām, ar nepieciešamajām zināšanām, pieredzi un uzticību no klientu puses, kādiem resursiem jābūt šīs institūcijas rīcībā.

2006. gadā jau bijusi negatīva prakse - pakalpojumu sniegšana dzirdes invalīdiem, ko organizēja Tehnisko palīglīdzekļu centrs. Izveidojās kurioza situācija – nedzirdīgas personas griezās šajā centrā ar lūgumu piešķirt tehniskos palīglīdzekļus, bet centra darbinieki pat nezināja un nesaprata, kas šiem cilvēkiem ir vajadzīgs, jo nepārvalda zīmju valodu, arī pats nedzirdīgais nezina (un vai to no šī cilvēka var prasīt?) kā pareizi sauc un kā pareizi noformulējams šis palīglīdzeklis, kas tas ir par priekšmetu, aparātu vai agregātu, arī saņemot tehnisko palīglīdzekli šāda rīcība nostāda nedzirdīgo klientu nepieņemamā situācijā, jo arī viņam ir tiesības saņemt izsmeļošu un saprotamu informāciju zīmju valodā par palīglīdzekļa funkcijām, apkopi, specifiskajām lietošanas īpatnībām – rezultātā jāsecina, ka valsts institūcija var uzņemties sniegt pakalpojumus, bez atbilstošas kapacitātes un resursiem.

Nav runa par valsts politiku izvēloties pakalpojumu sniedzēju, bet par to, ka nedzirdīga persona nepārtraukti ir nedrošā un neaizsargātā stāvoklī pat likumiski it kā garantētās situācijās.

MK 2003.g. 03. jūnija Noteikumi Nr.291 “**Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem**”, kur p.71. – 74. nosaka sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sortimentu un prasības šo pakalpojumu sniedzējiem dzirdes invalīdiem.

Noteikumi izstrādāti pamatojoties uz Likumu par sociālo palīdzību, taču deklarētais sortiments ir nepietiekams un neiekļauj sevī sociālās rehabilitācijas komplekso programmu realizāciju.

MK 2003.g. 27. maija Noteikumi Nr.285 „**Kārtība, kādā personas saņem tehniskos palīglīdzekļus**”.

5. punktā nosaka, ka, lai saņemtu tehnisko palīglīdzekli, persona centrā, centra filiālē vai pakalpojumu sniedzējam uzrāda personu apliecinošu dokumentu un iesniedz šādus dokumentus:

5.2. uz veselības ministra apstiprināta parauga veidlapas noformētu ārstniecības personas atzinumu, kas apliecina funkcionālo traucējumu pakāpi un tehniskā palīglīdzekļa nepieciešamību;

5.3. invalīda apliecības kopiju, ja personai ir noteikta invaliditāte;

5.4. pensijas apliecības kopiju, ja personai ir piešķirta vecuma pensija.

Faktiski tiek prasīti arī citi dokumenti (audiogrammas), taču būtiskākais ir tas, ka p.5.2. ar ārstnieciskās personas atzinumu par „tehniskā palīglīdzekļa nepieciešamību” ir neloģisks un absurds. Ārstnieciskā persona nav noteikta (jādomā, ka tas nav zobārsts), tās kompetence tehniskajos palīglīdzekļos apriori netiek apšaubīta. Praksē šī prasība nostāda neveiklā situācijā gan ārstus otolaringologus, kuri nezin kas tas ir, piemēram, signalizatori vai indukcijas spoles nedzirdīgajiem, gan pakalpojumu sniedzējus, kuri nevar apkalpot klientus bez šīs veidlapas ar attiecīgo atzīmi, gan (kas ir vissvarīgākais!) dzirdes invalīdus, kuriem tiek sarežģīts palīglīdzekļu saņemšanas process.

Noteikumu 24. punkts nosaka, ka

Pakalpojumu sniedzējs:

24.3. apmāca personu lietot tehnisko palīglīdzekli;

Pilnīgi pareizs un atbalstāms pēc būtības, šis punkts pārvēršas par formālu un neievērotu prasību reālajā praksē. Pārkāpjot savas kompetences robežas V/A Tehnisko palīglīdzekļu centrs uzņemas funkcijas, kuru veikšanai tam pietrūkst kompetences un kapacitātes. Uzņemoties apkalpot kurlmēmus cilvēkus, kuri sazinās ar zīmju valodas starpniecību un slikti saprot (vai nesaprot) rakstīto valodu, TPC nav spējīgs izskaidrot šiem klientiem tehnisko palīglīdzekļu darbības principus, lietošanas paņēmienus, apkopes

noteikumus. Līdz ar to palīglīdzekļu izmantošanas efektivitāte ir niecīga un valsts līdzekļi tiek izlietoti nelietderīgi.

MK 2003.g. 15. aprīlis Noteikumi Nr.175 „Noteikumi par tehniskajiem palīglīdzekļiem, kas finansējami no valsts budžeta līdzekļiem”.

Noteikumi apstiprina no valsts budžeta līdzekļiem finansējamo tehnisko palīglīdzekļu sarakstu (atbilstoši Starptautiskajam klasifikatoram ISO/FDIS 9999 “Tehniskie palīglīdzekļi invalīdiem — klasifikācija”). Uz dzirdes invalīdiem attiecas sekojošā sadaļa:

118.	21 36	Tālruņi un palīglīdzekļi zvanīšanai pa tālruni	
119.	21 36 09	Teksta telefoni	
120.	21 36 21	Klausules pastiprinātāji	
121.	21 39	Skaņas pārraides sistēmas	
122.	21 39 12	Savienotājvienības radio un televīzijas uztvērējiem	Induktīvās spoles
123.	21 45	Dzirdes palīglīdzekļi	Dzirdes aparāti un individuālie auss ieliktni
124.	21 48	Signalizēšanas un norādīšanas palīglīdzekļi	Skaņas/gaismas indikatori neredzīgām un nedzirdīgām personām

Problēmas būtība ir ne tikai V/A Tehnisko palīglīdzekļu centra kompetencē, bet arī apstākļi, ka visi augstākminētie tehniskie palīglīdzekļi ir paredzēti individuālajai lietošanai. Kolektīvās lietošanas tehnisko palīglīdzekļu (īpaši FM sistēmu) lietošanai, darbības reglamentēšanai, nodrošināšanai ar tiem Latvijā normatīvās bāzes nav. Līdz ar to nevienā skolā, profesionālās izglītības mācību iestādē, pārkvalifikācijas institūcijā, kultūras vai reliģiskajās iestādē Latvijā nav tehnisko palīglīdzekļu sistēmu vādzirdīgajiem/ nedzirdīgajiem. Tā ir unikāla situācija ES.

- (2) tiesību akti, reglamentējošie dokumenti, kas darbojas dzimumu līdztiesības jomā

2001. gadā apstiprinātā **Koncepcija dzimumu līdztiesības īstenošanai** (tālāk tekstā Koncepcija) – tas ir pamatdokuments Latvijas politiku un labo prakšu izstrādāšanai, vienīgais nacionālais bāzes dokuments, kurā fiksēta

esošā situācija uz tās pieņemšanas brīdi un noteiktas atbildīgās institūcijas par atbildību realizāciju.

Koncepcijas dzimumu līdztiesības īstenošanai vērtība ir tās pirmreizībā un pamatu veidošanā jomā, kurā Latvijā nebija ne ilglaicīgas politikas, ne fundamentālu normatīvo dokumentu, ne izpratnes politikas veidotāju un realizētāju vidū par stāvokļa nopietnību. Šis pamatdokuments atbilda sava laika vajadzībām un prasībām, deva nepieciešamo dokumentālo/ normatīvo pamatu problēmu risināšanai un starpnozaru aktivitāšu koordinācijai.

Koncepcijas mērķis bija un ir veicināt Latvijā dzimumu līdztiesības jautājumu efektīvu, integrētu un koordinētu risināšanu. Tai tika noteikti ļoti konkrēti, priekšmetiski uzdevumi:

1) iezīmēt prioritāros jautājumus (problēmas un to iespējamās sekas) dzimumu līdztiesības jomā Latvijā;

2) iezīmēt valsts pārvaldes institūciju pieejas un darbības ietvaru/rāmi šo jautājumu visefektīvākajai risināšanai.

Koncepcija sastāv no diviem lieliem blokiem – problēmu raksturojums (esošā situācija, prognoze par bezdarbības sekām) un valsts pārvaldes loma dzimumu līdztiesības integrētās pieejas jautājumu risināšanā.

Problēmu izklāstā un prognozē par bezdarbības sekām Koncepcija analizē sieviešu un vīriešu līdztiesību ekonomikā, vienlīdzīgas pārstāvniecības iespējas, līdztiesību sociālajā dzīvē, līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā un dzimumu lomu un stereotipu maiņu. Valsts pārvaldes pilnvaru un funkciju sadaļai veltīts Koncepcijas 3. punkts.

Attiecībā pret sievietēm – invalīdēm Koncepcijā marķētas sekojošās problēmas:

Nr. p.k.	Definētās problēmas	Dislokācija
1	<u>Sabiedrības integrācija</u> ... invalīdu, vecuma pensionāru, jauniešu un citu grupu integrēšanu sabiedrībā veiksmīgāk varētu nodrošināt, ieviešot integrētu dzimumu līdztiesības pieeju.	2.1.4.
2	<u>Sabiedrības integrācija</u> ... mēģinot integrēties darba tirgū ... sievietes-invalīdes ir pakļautas divkārtīgai diskriminācijai	2.1.4.
3	<u>Līdzdalība pilsoniskajā sabiedrībā</u> Diskriminācija pret sievietēm-invalīdēm un gados vecām sievietēm palielina viņu risku būt sociāli atstumtām, kas savukārt ir ekonomiski neizdevīgi gan viņām, gan viņu ģimenēm, gan sabiedrībai	2.2.4.
4	Sabiedriskās organizācijas īsteno integrēto pieeju	3.1.1.

	vietējā līmenī (izglītošana, sabiedrības informēšana, pakalpojumu sniegšana, monitorings un novērtēšana), jo šīs organizācijas parasti darbojas vietējā un reģionālā līmenī	
--	---	--

Nevienā no pievienotajām statistikas tabulām ziņu par sieviešu – invalīdu situāciju Latvijā nav.

Programma dzimumu līdztiesības īstenošanai 2005. – 2006. gadiem, kuras apakšmērķis 4.2. sakrīt ar LNS projekta „Klusās rokas” prioritāti: „ Piemērotu apstākļu radīšana, lai veicinātu darba un ģimenes dzīves apvienošanu.” Lai gan Programmas prioritātes neiekļauj sieviešu – invalīdu problemātiku, tomēr esošās situācijas apraksts ir pilnībā transformējams uz invalīdu ģimeņu dzīvi :

- 1) vide un infrastruktūra, tās atbilstība ģimenes vajadzībām ir būtiska arī invalīdu ģimenēm
- 2) nodarbinātība ir galvenais faktors, iespējas apvienot darba un ģimenes dzīvi ir pamatjautājums veiksmīgai integrācijai sabiedriskajā dzīvē jebkurai dzirdes invalīdu ģimenei un LNS projekts Klusās rokas pamatā orientējas uz šīs prioritātes veiksmīgu adaptāciju dzirdes invalīdu interesēs
- 3) pienākumu sadalē ģimenē – zemas izglītības līmeņa un kā sekas zemu ienākumu līmeņa ģimenēs pārspīlēta ir vīrieša – pelnītāja un uzturētāja loma. Tāpēc prioritāte pilnībā atbilst tām problēmām, kuras ir arī dzirdes invalīdu ģimenēs.
- 4) arodbiedrību un darba devēju loma elastīgu darba formu noteikšanā, saskaņošanā ir, protams, noteicoša, tomēr LNS mērķauditorijai ļoti būtiska ir arī LNS – pašpalīdzības un pašpārstāvniecības sabiedriskās organizācijas loma.
- 5) pašvaldībām jāizvērtē iedzīvotāju vajadzības, lai iedzīvotāji varētu veiksmīgi savienot ģimenes dzīvi ar profesionālo karjeru; tā ir viena no Kluso roku prioritātēm, jo dzirdes invalīdu ģimenēm šī problēma ir viena no smagākajām veiksmīgā ģimenes un darba dzīves sinerģijā.

Tomēr Informatīvais ziņojums par Programmas realizāciju 2005. gadā liecina par to, ka šis darbības lauks ne tikai atrodas Labklājības ministrijas pārziņā, bet arī aktivitātes tajā realizē galvenokārt Labklājības ministrija, kas liecina par citu iesaistīto valsts pārvaldes institūciju nepietiekošu izpratni un pamatā formālu pieeju risināmajam jautājumam. Programmas īstenošanai atsevišķs finansējums nav piešķirts

Ar LNS projektu saskaņīgā Programmas sadaļa ir Darba un ģimenes dzīves apvienošana. Šajā rīcības virzienā iekļautās aktivitātes programmā

iedalītas trīs blokos – informatīvi izglītojošie pasākumi, elastīga darba laika un formu ieviešana un bērnu aprūpes iespēju pilnveidošana. Projekta Klusās rokas intervenču jomas apskatītas nākošajā sadaļā un pamatā tās atbilst valsts politikas vadlīnijām.

- **(3) tiesību akti, kas darbojas sociāli orientēta iekļaujoša darba tirgus veidošanas jomā**

MK 2004. gada 6. jūlija Noteikumi Nr. 582 "**Noteikumi par veselības pārbaudēm transportlīdzekļu vadītājiem un personām, kuras vēlas iegūt transportlīdzekļu vadītāju kvalifikāciju, kā arī par veselības pirmstermiņa pārbaudes izdevumu segšanas kārtību**"

un

2004. gada 8. jūnija Noteikumi Nr. 527 "**Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude**".

Latvijā nedzirdīgo cilvēku iespējas iegūt konkurētspējīgu profesiju ir ārkārtīgi ierobežotas. Nodarbinātības sistēma faktiski ir pilnīgi nesagatavota uzņemt invalīdus (tai skaitā nedzirdīgos) – noteikti ierobežojoši parametri, nav nedzirdīgajiem piemērotu, pielāgotu darba vietu, dzirdīgie darbinieki netiek apmācīti darbam ar nedzirdīgajiem, profesionālās izglītības iegūšanas procesu pavada ierobežojumi veselības stāvokļa dēļ ieņemt virkni amatu – darbu. Latvijas normatīvajos aktos pastāv nepamatoti profesiju aizliegumi nedzirdīgajām personām veselības stāvokļa dēļ. Pamatā šie aizliegumi ir pretrunā ar nedzirdīgo personu darba spējām, līdz ar to ierobežo brīvu profesijas izvēli atbilstoši nedzirdīgo interesēm. Turklāt jāņem vērā pašlaik spēkā esošajos normatīvajos dokumentos noteiktie ierobežojumi veselības pārbaūžu laikā izmantot tehniskos palīgīdzekļus, kā rezultātā netiek ņemts vērā, ka gan digitālie dzirdes aparāti, gan kohleārie implantī u.c. palīgīdzekļi, spēj būtiski, pat 100%, kompensēt dzirdes zuduma problēmas. Aizliegumi veido psiholoģisku diskomfortu arī tiem cilvēkiem, kuriem dzirde pasliktinās darba dzīves laikā – viņi ir spiesti slēpt savu problēmu baidoties zaudēt darbu, neizmanto tehniskos palīgīdzekļus, kā rezultātā dzirdes stāvoklis pasliktinās daudz straujāk. Nepieļaujama ir situācija, kad likumdevējs aizliedz strādāt veselības stāvokļa dēļ ne tikai konkrētās darba vietās vai profesijās, bet pat veselās nozarēs.

MK 2003. gada 27. maija Noteikumi Nr. 274 "**Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus, un prasības profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem**"

un

MK 2003. gada 19. novembra Noteikumi Nr. 650 "**Invaliditātes ekspertīzes kārtība Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijā**"

Lai nedzirdīgām personām būtu iespēja izmantot profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus pēc 2007. gada, kad spēku zaudēs MK

Noteikumu Nr. 274 13. punktā noteiktās iespējas dzirdes invalīdiem pēc speciālo mācību iestāžu pabeigšanas iegūt profesionālo izglītību profesionālās rehabilitācijas institūcijās, kā arī ņemot vērā nepieciešamību precizēt VDEĀK funkcijas profesionālās piemērotības noteikšanā, LNS projekts Klusās rokas izstrādājis nepieciešamos grozījumus attiecīgajos MK Noteikumos, kas atrisina augstākminēto problēmu. Lai samazinātu nedzirdīgu cilvēku diskrimināciju darba tirgū un paplašinātu viņiem karjeras iespējas, nepieciešams nodrošināt šai sociālās atstumtības riska grupai konkurētspējīgas profesijas apguves iespējas. Problēmas rada nedzirdīgo speciālās izglītības sistēmas efektivitāte, tajā iegūtās izglītības kvalitāte, tās attiecība uz pieprasījumu darba tirgū un kopumā - ietekme ilgtermiņā uz tautsaimniecību un bezdarba iestāšanās risku. Šāda situācija nosaka to, ka vēlāk valstij jāiegulda lieli līdzekļi pārkvalifikācijā un pašiem nedzirdīgajiem izlemjot pāriet citā profesijā, tas bieži notiek pārāk vēlu un praktiski ir grūti izdarāms. Tajā pašā laikā MK 274. Noteikumi pašreizējā to redakcijā paredz vēl vairāk ierobežot profesionālās izglītības iespējas sākot no 2007. gada.

MK 2004.gada 17. februāra Noteikumi Nr.82 „**Ugunsdrošības noteikumi**”
un

MK 2002.gada 3. septembra noteikumi Nr.400 „**Darba aizsardzības prasības drošības zīmju lietošanā**”.

Normatīvie akti reglamentē drošības zīmju izmantošanu, taču neņem vērā dzirdes invalīdu specifiku, izmaiņas nepieciešamas to efektivitātes palielināšanai un nelaimes gadījumu skaita reducēšanai. Dzirdes invalīdiem nav pieļaujama izgaismoto zīmju aizstāšana ar akustisko signālu, skaļruņu un sirēnu skaņai jābūt nodrošinātai ar vienlaicīgu mirgojošu gaismas signālu, lai novērstu nelaimes gadījumus dzirdes trūkuma dēļ.

MK 2003.gada 27. maija noteikumi Nr.274 „**Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus, un prasības profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem**”

un

MK 2003.gada 17. jūnija noteikumi Nr.309 „**Aktīvo nodarbinātības pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtība un aktīvo nodarbinātības pasākumu realizētāju izvēles principi**”.

Ministru kabineta 2003.gada 27. maija noteikumi Nr.274 „Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus, un prasības profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem” 10.3. punktā nepieciešamas izmaiņas, nepieciešams arī izveidot pielikumu, lai noteiktu sociālās rehabilitācijas programmu (surdo)tehnisko nodrošinājumu un

Ministru kabineta 2003.gada 17. jūnija noteikumos Nr.309 „Aktīvo nodarbinātības pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtība un aktīvo nodarbinātības pasākumu realizētāju izvēles principi” papildināt noteikumu 12.3. punktu un pielikumu, lai noteiktu tehnisko palīglīdzekļu un palīglīdzekļu sistēmu nodrošinājumu. Pašreizējā situācija ir nepieļaujama, jo nevienā no augstākminētajām institūcijām nav kolektīvās lietošanas surdotehnisko palīglīdzekļu sistēmu, kas nodrošinātu pilnvērtīgu mācību procesa apguvi audzēkņiem ar dzirdes problēmām.

Kopumā normatīvo aktu izmaiņu ieviešana nodrošināma tehnisko palīglīdzekļu un palīglīdzekļu sistēmu noteikšanai personu grupām un indivīdiem, kuriem noteikta invaliditāte.

- **(4) tiesību akti, kas darbojas (vides) pieejamības jomā**

Ministru kabineta 2000.gada 28. novembra noteikumi Nr.411 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-00 „Publiskas ēkas un būves””

Ministru kabineta 2000.gada 28. novembra noteikumi Nr.411 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-00 „Publiskas ēkas un būves”” noteikumu 4. nodaļas 71. punkts nesatur prasību nodrošināt tehnisko palīglīdzekļu sistēmu izmantošanu publiskās būvēs. Normatīvais aktā nepieciešama korekcija skaņas un vizuālās informācijas nodrošināšanai personām ar redzes vai dzirdes traucējumiem publiskās ēkās un būvēs. Kinoteātros, konferenču centros, teātros, tiesas zālēs, baznīcās, bankās un citās publiskās ēkās nepieciešams izmantot tehnisko palīglīdzekļu sistēmas, lai nodrošinātu dzirdes invalīdiem, vājdzirdīgajiem iespēju saņemt skaņas informāciju, aktīvi izmantot sabiedriskos pakalpojumus.

MK 2005.gada 19. aprīļa Noteikumi Nr.276 „Noteikumi par radiofrekvenču spektra joslu sadalījumu radiosakaru veidiem un iedalījumu radiosakaru sistēmām, kā arī par radiofrekvenču spektra joslu izmantošanas vispārīgajiem nosacījumiem”.

Ministru kabineta noteikumos „Noteikumi par radiofrekvenču spektra joslu sadalījumu radiosakaru veidiem un iedalījumu radiosakaru sistēmām, kā arī par radiofrekvenču spektra joslu izmantošanas vispārīgajiem nosacījumiem” pielikumos, noteiktas frekvenču joslas, t.sk. frekvenču josla tehniskajām palīgierīcēm invalīdiem. Frekvences joslas nepieciešams paplašināt, kas dotu iespēju plašāk izmantot palīgierīces invalīdiem, kuras darbojas no 173MHz līdz 176MHz frekvenču joslā. Pašreiz esošā situācijā vairākas palīgierīces ierobežotā platībā traucē skaņas uztveri, nav iespējas netraucēti izmantot vienlaicīgi vairākas palīgierīces invalīdiem nelielā

attālumā. Izmaiņas dotu iespējas plaši izmantot palīgierīces apmācības procesā, vides pieejamības problēmu samazināšanā, cilvēku ar dzirdes problēmām dzīves kvalitātes uzlabošanā, atvieglotu komunikācijas iespējas starp dzirdīgajiem cilvēkiem un cilvēkiem ar dzirdes problēmām.

Radio un televīzijas likums

5.panta 2.daļā nosaka,

„Sabiedriskās raidorganizācijas nodrošina visām sabiedrības grupām daudzveidīgas un līdzsvarotas programmas, kas sastāv no informatīviem, izglītojošiem un izklaidējošiem raidījumiem, kā arī nodrošina informācijas un izpausmes brīvību un objektivitāti un raidījumu dažādību.

19.pants. Raidījumu valoda

(1) Katram raidījumam jānotiek vienā valodā - raidījuma valodā. Raidījuma fragmenti citās valodās jānodrošina ar tulkojumu (dublējot, ieskaņojot vai subtitrējot).

(3) Demonstrējamām filmām jābūt dublētām valsts valodā vai arī ar oriģinālo skaņas pavadījumu un subtitriem latviešu valodā.

(4) Televīzijas raidījumiem svešvalodās, izņemot tiešās pārraides, retranslāciju (*retranslācija ir Latvijā vai ārvalstīs izplatītās programmas uztveršana un tūlītēja pilnīga vai daļēja izplatīšana, neizdarot programmā vai raidījuma saturā nekādus grozījumus*), raidījumus ārzemēm, ziņu un valodas mācību raidījumus, jābūt ar subtitriem latviešu valodā.

54.panta 4.punktā:

...nodrošina sabiedrības vajadzības pēc izglītojošiem, arī reliģiski izglītojošiem, kultūras, zinātnes, izklaides, bērnu, sporta un citiem raidījumiem (arī ar surdotulkojumu);

62.panta 3.daļā:

Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas otrā izplatīšanas tīkla programma pamatā ir valsts valodā. 20 procentus gada raidlaika tajā var atvēlēt raidījumiem valsts mazākumtautību valodās, ieskaitot šajā raidlaikā arī valsts valodā subtitrētās kinofilmas un teātru izrādes.

Informācijas nepietiekamība ir viena no augstākajām barjerām starp dzirdes invalīdiem un sociālo integrāciju sabiedriskajā dzīvē. Televīzija, kā vizualizēts masu mēdijs, būtu dzirdes invalīdiem vispiemērotākais informācijas iegūšanas avots. Diemžēl, deklarētie atbalsta pasākumi palikuši tikai deklarāciju līmenī.

Valsts valodas likums

3.pants.

(1) Latvijas Republikā valsts valoda ir latviešu valoda.

(3) Valsts nodrošina latviešu zīmju valodas attīstīšanu un lietošanu saziņai ar nedzirdīgajiem cilvēkiem.

Turpmāka rīcība pēc vispārējās deklarācijas pieņemšanas nav sekojusi un zīmju valodas statuss valstī joprojām nav noteikts un tās lietošanas noteikumi un areāls nav skaidrs. Valodas lietošanas dislokācija pamatā ir nedzirdīgo organizācijās, privātajā dzīvē, ierobežotā apjomā speciālajās mācību iestādēs.

2.3. Starptautiskā pieredze

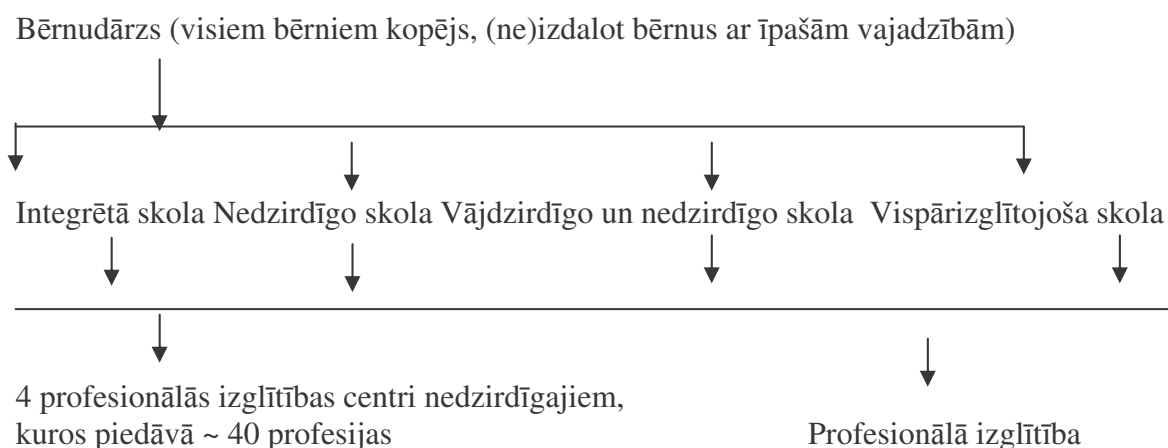
Projekta „Klusās rokas” ietvaros realizētā starptautiskā sadarbība (īpaši pilotprojekta „Sociālie pakalpojumi un jaunās atbalsta formas nedzirdīgajām ģimenēm – priekšnoteikums veiksmīgai iekļaušanai nodarbinātībā” resursu ietvaros) notika kā informācijas apmaiņa ar Vācijas, Čehijas un Slovākijas partnerībām ar mērķi iegūt pozitīvās prakses piemērus identisku problēmu risināšanā identiskā mērķauditorijā. Pamatā Austrumvācijā, kas saskārusies ar līdzīgām problēmām pēdējo gadu laikā.

Sava sociāli ekonomiskā stāvokļa dēļ Austrumvācijas sociālās atstumtības riska mērķauditorijas problēmas bija izteikti līdzīgas Latvijas mērķauditorijas problēmām.

Iegūtā informācija par nedzirdīgo iespējām iegūt izglītību Vācijas valsts Brandenburgas pavalstī.

Teorētiski nedzirdīgie var apgūt jebkuru profesiju, kādu vēlas.

Izglītības sistēmu shematiski var attēlot šādi:

Turklāt profesionālā izglītība iegūstama jebkurā specialitātē (vispirms nedzirdīgais atrod darba devēju, iziet praktisko apmācību, tad dodas uz speciālās izglītības skolu Esenē, kur apgūst attiecīgajai specialitātei paredzēto teoriju)

Agrāk populārākā profesija nedzirdīgām sievietēm Vācijā bija zobu tehniķis. Tā bija arī viena no labāk apmaksātajām profesijām. Pašlaik cilvēkiem zobi kļūst veselāki, pieprasījums pēc šīs profesijas samazinās. Arī pašas nedzirdīgās sievietes aizvien vairāk izvēlas profesijas, kurās ir tieši jākomunicē ar cilvēkiem, jābūt sabiedrībā, nevis jāveic kādus tehniskus darbus slēgtās telpās, četrās sienās. Daudzi nedzirdīgie vēlas strādāt par skolotājiem nedzirdīgo vai vājdzirdīgo bērnu skolās.

Ja nedzirdīgais vēlas mainīt profesiju, viņš dodas uz darba biroju, kas palīdz apgūt citu profesiju un atrast jaunu darbu.

Nodarbinātība:

Strādā: ~ 75%

Nestrādā, jo nevēlas: ~5 - 10 % (ir tendence pieaugt)

Bezdarbnieki: 10 – 20 %

Pavalstī eksistē darba devējiem obligātās kvotas. Ja uzņēmumā ir vairāk nekā 15 strādājošie, 5% darba vietu jārezervē cilvēkiem ar invaliditāti, ja šādu darbinieku nav, uzņēmums maksā 250.00 EUR izlīdzināšanas naudu, kas tiek novirzīta cilvēku ar invaliditāti NVO, apmācībām, darbā iekārtošanai utml. (parametri dažādās valsts zemēs noteikti dažādi).

Ja NVO ievēro dzimumu un cilvēku ar un bez invaliditātes proporciju 50:50, valsts piešķir ikgadējas neatmaksājamas dotācijas.

Piemēram, cilvēkiem ar invaliditāti piemaksā kvalifikācijas celšanai, jeb arī kompensē naudas izteiksmē piemaksu pie atalgojuma, ko cilvēks ar invaliditāti reāli nopelna, lai kopējā saņemtā summa nebūtu mazāka, kā līdzvērtīgu darbu strādājošam veselam cilvēkam ar augstākām darba spējām. Piemaksa var sastādīt līdz 2000.00 EUR mēnesī atkarībā no darba specifikas un kvalifikācijas.

Valsts pabalstu sistēma.

Pabalstus maksā tikai bērniem līdz 18 gadu vecumam. Valsts pabalsts ir 250,00 EUR mēnesī, bet katras zemes valdība pēc savām iespējām var piemaksāt

(piemēram, Brandenburgā 82,00 EUR, Berlīne – 117,00 EUR, ir zemes, kur piemaksu nav).

Pabalstus maksā gadījumos, ja bērns piedzimis pilnīgi nedzirdīgs vai tāds kļuvis līdz 7 gadu vecumam.

Nedzirdīgie Vācijā uzskata, ka valsts atbalsts, apmaksājot tulkus, asistentus un cita veida sociālo palīdzību, ir pietiekams. Ja pats dzirdes invalīds vēlas, viņš var sekmīgi integrēties sabiedriskajā dzīvē, nodrošināt sev kvalitatīvu dzīves līmeni, labi dzīvot. Problēmas ir tāpat kā visiem, bet nekādu diskrimināciju nedzirdīgie neizjūt. Arī nedzirdīgās sievietes apliecināja, ka nejūtas diskriminētas ne kā sievietes, ne kā nedzirdīgās, bet atsevišķi gadījumi, protams, pastāv.

Kādās ir ***lielākās problēmas*** nedzirdīgajiem Vācijā?

Lielākās problēmas ir komunikācija ar speciālistiem, piemēram, ārstiem. Nedzirdīgie vislabprātāk apmeklētu ārstus, kas prot zīmju valodu, lai nav jāizmanto starpnieks, kas ir apgrūtināši gan fiziski, gan materiāli, gan arī psiholoģiski. Jebkurā jomā, kas saistīta ar cilvēka personīgo dzīvi, nedzirdīgie Vācijā uzskata, ka jānodrošina iespējas komunicēt ar speciālistiem bez tulka – starpnieka.

Nedzirdīgās sievietes pēdējos gados ļoti daudz veic kosmētiskās operācijas (arī plastiskās operācijas un silikona implantus). Diemžēl šī vēlme kļūt skaistākām vēlāk izsauc daudz veselības problēmu, kas jārisina pie

speciālistiem ar tulka palīdzību. Šāds pieprasījums pēc tulku pakalpojumiem pieaug, lai gan ir maksas pakalpojums.

Ļoti daudz problēmu ir cilvēkiem ar dzirdes kohleārajiem implantiem. Jaunākie pētījumi liecina, ka tie patiešām palīdz tikai nelielam procentam nedzirdīgo. Bet tā kā valsts apmaksāja un reklamēja to ievietošanu, agrāk ļoti daudzi nedzirdīgie to izmantoja. Ir bijuši pat daži letāli gadījumi, kad cilvēka organisms implantu nepieņem.

Problēmas ir arī ar *izglītību*, jo tiem bērniem, kuriem ir kohleārie implantī, vairs neļauj mācīties zīmju valodu, kas ievērojami samazina komunikēšanās spējas. Rodas arī psiholoģiskas problēmas, jo šādi cilvēki vairs nejūtas kā nedzirdīgie, bet nav arī pilnīgi dzirdīgi.

Par lielāko problēmu nedzirdīgie uzskata aizliegumu mācīties skolā zīmju valodā, kā arī veselu virkni ar zīmju valodu saistītu starpministriju konfliktu. Valstī ir tikai 250 sertificēti zīmju valodas tulki, vajadzētu 9000. Situāciju uzlabo tas, ka daudzi sociālie un citi darbinieki prot zīmju valodu, lai arī nav tulki. Kopš 2004.gada tiek pieprasīts, lai zīmju valodas tulkam būtu augstākā izglītība. Šo profesiju var apgūt 4 augstskolās, bet ikdienā daudzus darbus varētu veikt arī cilvēki, kas valodu apguvušiursos, tomēr kā tulkiem strādāt viņiem netiek atļauts. Līdz ar to esošie tulki ir pārslogoti.

Nedzirdīgām sievietēm ir īpaši krīzes centri, kuros var meklēt palīdzību, ja rodas problēmas ģimenē. Tādos gadījumos viņām tiek piedāvāts patvērumš uz laiku vietā, kas vīram vai citiem ģimenes locekļiem netiek izpausta.

Nedzirdīgo organizācijas Vācijā un Latvijā darbojas ļoti līdzīgi. Līdzīgas ir arī piedāvāto pakalpojumu shēmas:
informatīvais atbalsts,
palīdzība dažādu problēmu risināšanā.

Darba aģentūra ir starpposms starp profesionālās izglītības centriem un darba devējiem, palīdz nedzirdīgiem atrast viņa spējām un prasmēm atbilstošu darbu;

Ja nedzirdīgais ir izvēlējies strādāt kādā no profesijām, kurā viņam nav atbilstošas izglītības, darba aģentūra piemeklē attiecīgo profesionālās izglītības centru, bet, ja tāda apmācības programma šajos centros netiek piedāvāta, tad piemeklē kādu mācību iestādi vai konkrētu darba devēju, kas būtu gatavs ar atbilstošu tehnisko palīglīdzekļu un tulku palīdzību uzņemt šāda nedzirdīgā izglītošanu.

Darba aģentūrā darbojas **nedzirdīgo darba asistenti** – tie palīdz nedzirdīgajam apgūt jauno darba vietas vidi; konsultē dzirdīgos darba kolēģus par nedzirdīgo komunikācijas īpatnībām, konsultē darba devējus par nedzirdīgā darbinieka vajadzībām, piedalās kopā ar nedzirdīgo darba vietas sapulcēs, līdz nedzirdīgais pats spēj tikt ar visu galā un turpmāk viņam nepieciešama tikai zīmju valodas tulka palīdzība.

Alternatīvās integrācijas un komunikāciju centrs

pieci galvenie darbības virzieni:

Atbalsts nedzirdīgo ģimenēm (bezdarba gadījumos, ieceļojušajiem imigrantiem, bērniem u.c.). Centrā strādā logopēds, piedāvā valodas korekcijas nodarbības, kā arī palīdz bērniem pildīt skolā uzdotos mājas darbus.

Zīmju valodas attīstība un popularizācija.

Komunikāciju centrs (palīdz nedzirdīgajiem veikt telefona sarunas, noformēt dažādus dokumentus)

Interesu grupas (dažādi pulciņi bērniem: vispopulārākais ir teātris)

Nodarbības bērniem un jauniešiem, kuriem ir kohleārie implantī.

Dažādu sieviešu grupu aktivitātes: notiek nodarbības nedzirdīgajām grūtniecēm, interešu pēcpusdienas u.c.). Šajos pulciņos sievietes atplaukst, brīvi darbojas, ceļ savu pašapziņu.

Sadarbība starp dažādiem nedzirdīgo klubiem, organizācijām; šeit iziet praksi studenti, kas mācās par nedzirdīgo asistentiem.

2.4. Sekas, ja problēma netiks risināta

Kā rāda LNS pieredze, Latvijā pastāv izteikta darba tirgus segregācija, t.i., dzirdes invalīdi pamatā strādā nekvalificētos, slikti atalgotos, pat juridiski nenoformētos (īpaši laukos, mazpilsētās) darbos. Līdz ar to mazinās dzirdes invalīdu elastība ekonomiskās krīzes un krasu pārmaiņu situācijās. Sievietēm – dzirdes invalīdēm darba tirgus segregācija, īpaši laukos, bieži ir arī nabadzību veicinošs faktors. Profesijas, kurās viņas strādā, ļoti bieži ir mazāk prestižas un sliktāk apmaksātas. Līdz ar to pastāv liela grupa strādājošo dzirdes invalīdu, kuri ir nabadzīgi.

Saglabājot pastāvošos ierobežojumus, nenodrošinot jaunus, nedzirdīgiem nepieciešamus pakalpojumus un sociālā atbalsta formas, kvalitatīvas izglītības programmas, metodikas un mācību materiālus, nestrādājot ar jaunākajām tehniskajām izstrādēm un atbalstiem, neapmācot profesionālās izglītības sistēmas darbiniekus darbam ar dzirdes invalīdiem, nenodrošinot mācību procesa pieejamību un nepieciešamos tehniskos darbiniekus, neveicot kardinālu izglītības sistēmas reformu dzirdes invalīdu interesēs, nedzirdīgie arī turpmāk būs nesagatavoti dzīvei, nevarēs iegūt pilntiesīgu un pilnvērtīgu vietu Latvijas sabiedrībā.

Piederība sociāli atstumtības riska grupai lielā mērā nosaka arī nākamās paaudzes ierobežotās iespējas iegūt atbilstošu izglītību. It īpaši ja arī bērni ģimenē ir dzirdes invalīdi. Nabadzība ģimenē kļūst hroniska, nedzirdīgie nevar samaksāt par nepieciešamo mitekli, veselības aprūpi un veiksmīgi iekļauties ekonomiskajā dzīvē. Līdz ar to pieaug lūgumi pēc pašvaldību un valsts finansiālā atbalsta. Tādejādi netiek efektīvi izmantoti valsts resursi citu problēmu risināšanai

Nedzirdīgo izstumtība no aktīvas līdzdalības sabiedrības dzīvē un ierobežotā atbalsta pieejamība personisko un sabiedrības krīžu situācijās rada pašizolāciju un depresiju, kas, nesaņemot palīdzību, pakāpeniski var padziļināties.

Ja šajā situācijā vēl seko atbilstoša sociālā atbalsta trūkums, tad atstumtajās sabiedrības grupās neadekvāti transformējas katra ģimenes locekļa funkcijas – attīstās stereotipi, lielu lomu spēlē deformētā izpratne par ārējiem procesiem, finansiālu problēmu slogs. Lai mazinātu depresijas simptomus, nedzirdīgi vīrieši bieži izvēlas tādus risinājumus kā alkoholu, narkotikas, pamet ģimenes, nedzirdīgās sievietes bieži pārtrauc grūtniecību, vienas audzina bērnus utt. Tas ne tikai mazina dzirdes invalīdu individuālo labklājības līmeni, bet atstāj nopietnu ietekmi uz bērniem un citiem ģimenes locekļiem, kā arī ierobežo potenciālo ieguldījumu valsts tautsaimniecībā kopumā.

Bez valsts ieinteresētības un LNS piedalīšanās nedzirdīgo problēmu risināšanā, problēmu kvalitatīva atrisinājuma iespējas nav un gala rezultātā tas var palielināt valstij izmaksas, risinot šīs problēmas nākotnē. Lai gan

pastāv arī iespēja, ka valsts neatsaucīgā attieksme tieši mobilizēs nedzirdīgos cīņai par savām tiesībām.

Neattīstot efektīvu problēmu risināšanas mehānismu, nebūs atbalsta valsts izveidotajai un realizētajai politikai un nepalielināsies iedzīvotāju uzticēšanās ne izglītības sistēmai, ne valsts politikai attiecībā uz invalīdiem kopumā. Ja sabiedrības integrācijas politikā un procesos netiks pievērsta uzmanība dzirdes invalīdiem, nevarēs runāt par sabiedrības pilnīgu integrāciju. Runājot par etnisko minoritāšu integrāciju, pastāv liels risks, ka dzirdes invalīdiem šis process ir nesasniedzams vispār.

Diskriminācija attiecībā pret dzirdes invalīdiem palielina viņu risku būt sociāli atstumtiem, kas savukārt ir ekonomiski neizdevīgi gan viņiem, gan viņu ģimenēm, gan sabiedrībai kopumā.

3. KONCEPTUĀLI RISINĀJUMI MULTIDISCIPLINĀRAS SOCIĀLĀS INTEGRĀCIJAS SISTĒMAS IZVEIDOŠANAI

nedzirdīgām sievietēm, kuras ir

- 1) ar zemu (un ļoti zemu) izglītības līmeni
- 2) ar nepietiekamu profesionālu sagatavotību , vai vispār bez profesijas
- 3) pirmspensijas vecuma sievietes
- 4) ar papildus medicīniskajām diagnozēm
- 5) sievietes, kas vienas audzina bērnus
- 6) darba meklētājas, bezdarbnieces
- 7) etnisko minoritāšu pārstāves.

atbalsta jomas:

- 1) vide un infrastruktūra,
- 2) nodarbinātība, iespējas apvienot darba un ģimenes dzīvi
- 3) pienākumu sadalē ģimenē
- 4) sabiedrisko organizāciju un darba devēju loma elastīgu darba formu noteikšanā,
- 5) pašvaldību loma.

sistēmveidojošie produkti:

- (1) Motivācijas programmu izstrādāšana, legalizācija, realizācija, intervenču jomas.
- (2) Alternatīvo pakalpojumu programmu izstrādāšana, legalizācija, realizācija, intervenču jomas.
- (3) Sociālās rehabilitācijas komplekso programmu izstrādāšana, legalizācija, realizācija, intervenču jomas.
- (4) Kolektīvās lietošanas surdotehniskie palīglīdzekļi - problēmas, intervenču jomas.
- (5) Sociāli orientēta, iekļaujoša darba tirgus veidošanas metodoloģiskie risinājumi – profesiju aizliegumi, pieejamība, intervenču jomas.
- (6) Dzirdes invalīdu informatīvā nodrošinājuma valsts politikas nostādņu izstrādāšana, legalizācija, realizācija, intervenču jomas.
- (7) Nedzirdīgo sieviešu problemātikas inkorporācija dzimumu līdztiesības politikas struktūrās, intervenču jomas.

3.(1) Motivācijas programmu izstrādāšana, legalizācija, realizācija

Intervenču sekcijas, metodika:

- adaptācijas fāze (10 dienas līdz 1,5 mēneši) saskaņā ar speciālistu komandas izstrādāto individuālo programmu
- izvērstā fāze (2 līdz 2,5 mēneši) – individuālo plānu realizācija ar psihosociālo problēmu korekciju, izmantojot socioterapeitisko metodiku.
- nostiprināšanas fāze (līdz 2 mēnešiem) – klienta iekļaušanās resocializācijas procesā, pozitīva attīstība, iekļaušanās grupu nodarbībās sociālās rehabilitācijas programmas realizācijā.

Legalizācijas procedūras:

Grozījumi MK 2003.g. 3. jūnija noteikumos Nr. 291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” un MK 2006.g. 21. novembra Noteikumos Nr.946 “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība”, iekļaujot valsts apmaksāto pakalpojumu klāstā motivācijas programmas dzirdes invalīdiem, nosakot to saņemšanas un finansēšanas kārtību, pieejamību un atbildību realizāciju.

Pakalpojumu sniedzēji (institūcijas, pakalpojumu sniegšanas vietas, speciālisti, viņu kvalifikācijas līmenis), finansēšanas avoti

- 1) LNS, pašvaldību sociālie dienesti.
- 2) LNS Rehabilitācijas centrs, tā filiāles
- 3) Speciālistu komanda (sociālais darbinieks, psihologs u.c. Obligāta zīmju valodas prasme)
- 4) Valsts un pašvaldību budžeti

Aktivitāšu ieviešanas termiņi

2008. – 2009. gadi

Integrācija:

Struktūrfondu atbalsta aktivitāšu un pasākumu ieviešanas ietvaros 2007.-2013.gada struktūrfondu plānošanas periodā Labklājības ministrijas kompetences jomās operacionālajā programmā "Cilvēkresursu attīstība" attiecīgā prioritāte "Sociālā iekļaušana".

3.(2) Alternatīvo pakalpojumu sistēmas izstrādāšana, legalizācija, realizācija

Intervenču metodiskās izstrādes

Pamatā balstās uz *profesionāļu sagatavošanas sistēmas izveidi ar pamatpostulātu – nedzirdīgajiem aprūpējamajiem nedzirdīgos speciālistus.*

Paralēli nedzirdīgo profesionāļu sagatavošanas uzsākšanai, visās *sociālā darba speciālistu apmācības programmās ir jāiekļauj zīmju valodas pamatzināšanu apguve*, kas atvieglotu un uzlabotu sociālo darbinieku un sociālās palīdzības sniedzēju komunikāciju ar nedzirdīgiem klientiem. Zīmju valoda jāiekļauj arī speciālajās izglītības iestādēs strādājošo *psihologu apmācības programmā*, jo, lai arī cik labs un profesionāls būtu zīmju valodas tulks, tomēr psihologam ar klientu nepieciešams tiešais kontakts, nevis pastarpināts caur trešo personu. Pēc pirmo pozitīvo rezultātu sasniegšanas šīs mācību programmas varētu ieviest arī augstskolā „Attīstība”, kurā tiek sagatavoti sociālie darbinieki un arī citās Latvijas augstākajās mācību iestādēs, tām sekotu bakalaura un maģistra programmas, kā tas ir citās attīstītās pasaules valstīs. Ir virkne dažādu pakalpojumu sniedzēju profesiju, ko var apgūt NVA pārkvalifikācijas vai modulārās apmācības kursus, piemēram, aukle, mājas aprūpētājs, palīgs mājas darbos. Daudzām nedzirdīgām sievietēm tā būtu iespēja reintegrēties darba tirgū.

NVA nacionālās programmas „Atbalsts aktīvo nodarbinātības pasākumu ieviešanai” projektā „Apmācības bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspējas nodrošināšanai” tiek piedāvātas moduļu apmācību programmas senioriem, kuras adaptējot un pārstrādājot var realizēt nedzirdīgo sievietes, pirmspensijas vecuma bezdarbnieču apmācībā. Starp , piemēram, „Saimniecības vadīšana”, „Mājkaltpotājas darbs”, „Guvernantes darbs”, „Aukles darbs”, „Mājskolotājas darbs” arī „Palīgs mājas darbos”, kuru apgūstot un realizējot ne tikai atrastos jaunas darba vietas nedzirdīgajām sievietēm, bet arī tiktu sasniegts viens no mērķiem – nedzirdīgais aprūpējamais klients saņemtu viņam tik ļoti nepieciešamo pakalpojumu no personas, ar kuru nav saskarsmes un komunikācijas grūtību.

LNS uzskata, ka ņemot vērā nedzirdīgo aprūpējamo mērķauditorijas specifiku, šis pakalpojums „Palīgs mājas darbos” ir alternatīva sociālajam pakalpojumam „Mājas aprūpētājs”, ko sniedz sociālās palīdzības dienesti vai mājas aprūpes institūcijas. Šos modulārās apmācības kursus beigušās nedzirdīgās sievietes var strādāt par mājas aprūpētājām citām nedzirdīgām aprūpējamām personām atbilstoši sociālo pakalpojumu saņemšanas/sniegšanas noteikumiem.

Pamatojums – jebkuram vientuļam aprūpējamam primārā vajadzība ir vajadzība pēc komunikācijas un galvenais – pēc komunikācijas sev saprotamā, dzimtajā valodā, un tikai tad pārējās fiziskās eksistences vajadzības. Pat profesiju standartā sociālam darbiniekam ir noteikta prasība pārvaldīt krievu valodu – nedzirdīgo zīmju valodai šinī gadījumā tiek diskriminēta

Lai nodrošinātu nedzirdīgos klientus ar adekvātiem, nedzirdīgo invaliditātes specifikai atbilstošiem un nepieciešamiem sociāliem

pakalpojumiem, pamatojoties uz veikto pētījumu rezultātiem un vadoties pēc Vācijas pieredzes, kas šādus pakalpojumus izstrādāja un ieviesa pēdējo 20 gadu laikā, nepieciešams izveidot jaunus pakalpojumus un tiem atbilstošas jaunas specialitātes/profesijas.

Bez jau pazīstamajām sociālo darbinieku specialitātēm: sociālie aprūpētāji, mājas aprūpētāji un sociālie rehabilitētāji, kuriem ir nepieciešams tikai adaptēt un pilnveidot apmācību programmas tieši nedzirdīgiem aprūpējamajiem, ir nepieciešams uzsākt tādu jaunu specialitāšu sagatavošanu kā:

sociālais asistents dzirdes invalīdiem -

speciālists, kas palīdz klientam veikt darbības sociālās integrācijas jomā, kuras tas dažādu iemeslu dēļ patstāvīgi nespēj veikt;

asistentam perfekti jāpārvalda nedzirdīgo zīmju valoda, lai precīzi diagnosticētu klienta vēlmes un nedzirdīgais klients savas neinformētības, neizpratnes vai uztveres grūtību dēļ neciestu zaudējumus;

asistentam jābūt kompetentam visās ar cilvēka dzīves kvalitātes nodrošināšanu saistītās jomās, tam vēlama augstākā, bet pārejas periodā atļauta arī vidējā izglītība.

darba asistents dzirdes invalīdiem

speciālists, kas palīdz iekārtoties darbā, iepazīstina darba devēju un darba kolektīvu ar nedzirdīgās personas saskarsmes, komunikācijas un domāšanas īpatnībām;

klūst par saikni starp darba devēju un nedzirdīgo darbinieku līdz brīdim, kad tas ir integrējies kolektīvā un asistenta pakalpojumi tiek aizstāti ar zīmju valodas tulka pakalpojumiem.

sadarbībā ar NVA un profesionālās piemērotības noteikšanas komisiju (pagaidām tikai V/A „SIC”) palīdz klientam izvēlēties viņa iespējamā atbilstošāko nodarbinātības jomu, virzienu;

izvēlēties piemērotāko izglītības un prasmju paaugstināšanas ceļu;

palīdz izprast darba tirgus prasības, piedāvājumus un iespējas atrast piemērotu darbu.

ģimenes asistents dzirdes invalīdiem

speciālists, kas strādā ar ģimenēm, kurās ir viens vai vairāki nedzirdīgi locekļi, bet kuru cilvēktiesības uz informāciju, personas neatkarību, integrāciju sabiedrībā dažādu iemeslu dēļ netiek ievērotas;

izglīto dzirdīgos ģimenes locekļus par nedzirdīgo uztveres, saskarsmes un komunikācijas īpatnībām, kompensē nedzirdīgā klienta vajadzības pēc komunikācijas zīmju valodā

atsevišķi tiek izdalīts pieaugušo asistents un bērnu asistents

dzirdīgo vecāku nedzirdīgo bērnu ģimenes asistents nodrošina nedzirdīgajam bērnam pieejamību dažādām nedzirdīgo kultūras un brīvā laika pavadīšanas aktivitātēm, kas attīsta bērna personību, talantus un spējas, ko neinformēti dzirdīgie vecāki nespēj novērtēt

saskaņā ar ģimeņu vajadzībām un problēmām kontaktējās ar ģimeņu atbalsta grupām, speciālistiem un koordinē ģimenes iesaistīšanos dažādos atbalsta programmu modeļos ģimeņu problēmu risināšanai,

aukle/asistents

persona, kas ne tikai pieskata bērnus vecāku prombūtnes laikā, bet arī kompensē to, ko bērnam nevar iedot vecāki – ģimenēs „dzirdīgi vecāki + nedzirdīgi bērni” un „nedzirdīgi vecāki + dzirdīgi bērni” dažreiz „aukles” vajadzīgas arī vecākiem /skat. atbalsta programma „Mērija Popinsa”/.

nedzirdīgi – neredzīgo klientu tulki un sazināšanās pavadoņi/gidi

šo pakalpojumu nepieciešams nodrošināt nedzirdīgi – neredzīgiem cilvēkiem un nedzirdīgiem cilvēkiem ar redzes traucējumiem. Tulki varētu strādāt oficiālās institūcijās, piemēram, apmācībasursos. Sazināšanās pavadoņi - vairāk neoficiālās situācijās. Piemēram, viņi var palīdzēt uzrakstīt vēstuli vai veikt kādas ikdienas aktivitātes, piemēram, iepirkšanos (Anglijas pieredze).

referenti dzirdes invalīdiem

pakalpojums nepieciešams tiem nedzirdīgajiem, kuriem nav problēmu saprast rakstīto valodu, bieži lielā ātrumā. Šie referenti lieto speciālu aparatūru, lai uzrakstītu katru runāto vārdu. Nedzirdīgais tekstu var izlasīt portatīvā datorā, bet lielos pasākumos uz lielā ekrāna.

video tulkošana

Tas ir jauns pakalpojums, kas noder kādam īsam ziņojumam vai nelielai tulkošanas palīdzībai. Ņemot vērā dramatisko situāciju ar tulku nodrošinājumu Latvijā, šāds pakalpojums atslogotu esošos tulkus un nodrošinātu operatīvu palīdzību nedzirdīgajiem. Īpaši aktuāls šāds palīdzības veids ir lauku rajonos, mazpilsētās, kur nedzirdīgo tulku pakalpojumi ir faktiski nepieejami. Jebkurš, kuram ir vebkamera vai videotelefons, varētu lietot video tulku.

Ņemot vērā Latvijas sociālekonomisko stāvokli ir skaidrs, ka nav iespējams tuvākā laikā ieviest tik daudz nepieciešamās profesijas, arī Latvijā esošais nedzirdīgo klientu skaits nav pietiekams pamatojums finansēt tik lielu daudzumu speciālistu.

Izskatot klientu vajadzības un pieejamo resursu iespējas, nosakot prioritātes un iespējamākos reālos problēmas risinājumus, nonākam pie secinājuma, ka vislielākā problēma ir sociālā integrācija un no tās izrietošā izglītības – nodarbinātības sektori. Šīs problēmas risināšanai ir nepieciešams nodrošināt finansu un cilvēkresursus.

Legalizācijas procedūras –

LNS sadarbībā ar V/A SIC ekspertiem un speciālistiem izstrādā jaunu amatu/profesiju standartu: *nedzirdīgo asistents/konsultants*, kas atbilstoši profesiju klasifikatoram būtu sociālais darbinieks;

Izstrādāto apmācības programmu ievieš V/A SIC.LNS organizē atbilstoši 5 darba vietu izveidošanu – katrā Latvijas reģionā un Rīgā;

Ņemot vērā šī projekta absolūto inovāciju, projekta realizācijas gaitā pieļaujams pārejas periods; vispirms atverot tikai 1 – 2 darba vietas ar nepilnu darba laiku „karstākajos” Latvijas reģionos, kur nodarbinātības problēma ir vissmagākā;

Atbildīgā institūcija – LNS, sadarbībā ar teritoriālajām pašvaldību institūcijām.

- Ņemot vērā nedzirdīgo aprūpējamo mērķauditorijas specifiku, pakalpojums „palīgs mājas darbos” ir alternatīva sociālajam pakalpojumam „mājas aprūpētājs”, kuru sniedz sociālās palīdzības dienesti vai mājas aprūpes institūcijas; jo tā tiek ievēroti Ministru kabineta noteikumu Nr.291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 70. punkts - Sociālo pakalpojuma sniedzējs nodrošina, ka pakalpojumu — aprūpe mājās — sniedz ar klientu psiholoģiski saderīgs darbinieks.

LNS sadarbībā ar V/A SIC, NVA un citām ieinteresētajām organizācijām, ekspertiem un speciālistiem adaptē apmācības programmu „palīgs mājas darbos” un ievieš V/A SIC realizēšanā, pamatojoties uz V/A SIC deklarētajiem ieviešamajiem rezultātiem

„...īslaicīgu profesionālās pilnveides programmu izstrādāšana invalīdiem – jauniešiem un cilvēkiem ar invaliditāti, kuri ilgstoši atrodas bez darba un kuriem ir zems profesionālās sagatavotības un izglītības līmenis. Tas ļaus lielākam personu lokam iegūt vai pilnveidot profesiju.”

LNS sadarbībā ar pašvaldībām, kā pozitīvās prakses piemēru minot Rīgā jau esošo šāda veida pakalpojumu finansēšanu nedzirdīgiem palīgiem mājas darbos Rīgā dzīvojošajiem nedzirdīgiem aprūpējamiem, ievieš šos pakalpojumus pašvaldībās, kur pēc šiem pakalpojumiem ir pieprasījums; Pašvaldības, kuru teritorijā ir pieprasījums pēc šādiem pakalpojumiem, ar nosūtījumu uz apmācībām garantē apmācāmajam darba vietu pēc mācību beigām;

Turpmāk LNS darbojas pēc kvalitātes plānošanas, vadības un uzlabošanas kritērijiem saskaņā ar LV Sociālās palīdzības sistēmas kvalitātes politiku :

Klientu identifikācija :

Iekšējais klients – nedzirdīgie sociālo pakalpojumu saņēmēji;

Ārējais klients – sociālos pakalpojumus sniedzošas institūcijas.

Pakāpeniski izstrādā un ievieš jaunas profesijas/amatus, analizējot pieprasījuma atbilstību piedāvājumam.

Izstrādā un ievieš visas nepieciešamās profesijas/amatus, tādā veidā nodrošinot nedzirdīgos klientus ar viņiem nepieciešamajiem sociālajiem pakalpojumiem un tai pat laikā uzlabojot sociālo pakalpojumu kvalitāti.

Nepieciešami grozījumi MK Noteikumos Nr. 291

66.4 – nedzirdīgiem mājas aprūpes pakalpojumu sniedzējiem nedzirdīgajiem aprūpējamiem pieļaujama modulārās apmācības kursu izglītība

70..... un mājas aprūpes pakalpojumu sniedzējiem nedzirdīgajiem aprūpējamiem obligātas nedzirdīgo zīmju valodas zināšanas

73.6. - konsultācijas un palīdzība klienta nodarbinātības un izglītības problēmu risināšanā.

Nepieciešams papildināt „pozitīvo sarakstu” tehnisko palīglīdzekļu jomā, nodrošinot dzirdes invalīdu prioritārās vajadzības, nevis TPC statistisko imidžu.

Pakalpojumu sniedzēji (institūcijas, pakalpojumu sniegšanas vietas, speciālisti, viņu kvalifikācijas līmenis), finansēšanas avoti

- 1) LNS, pašvaldību sociālie dienesti.
- 2) LNS Rehabilitācijas centrs, tā filiāles
- 3) Speciālistu komanda (sociālais darbinieks, psihologs u.c. Obligāta zīmju valodas prasme)
- 4) Valsts un pašvaldību budžeti

Aktivitāšu ieviešanas termiņi

2008. – 2009. gadi

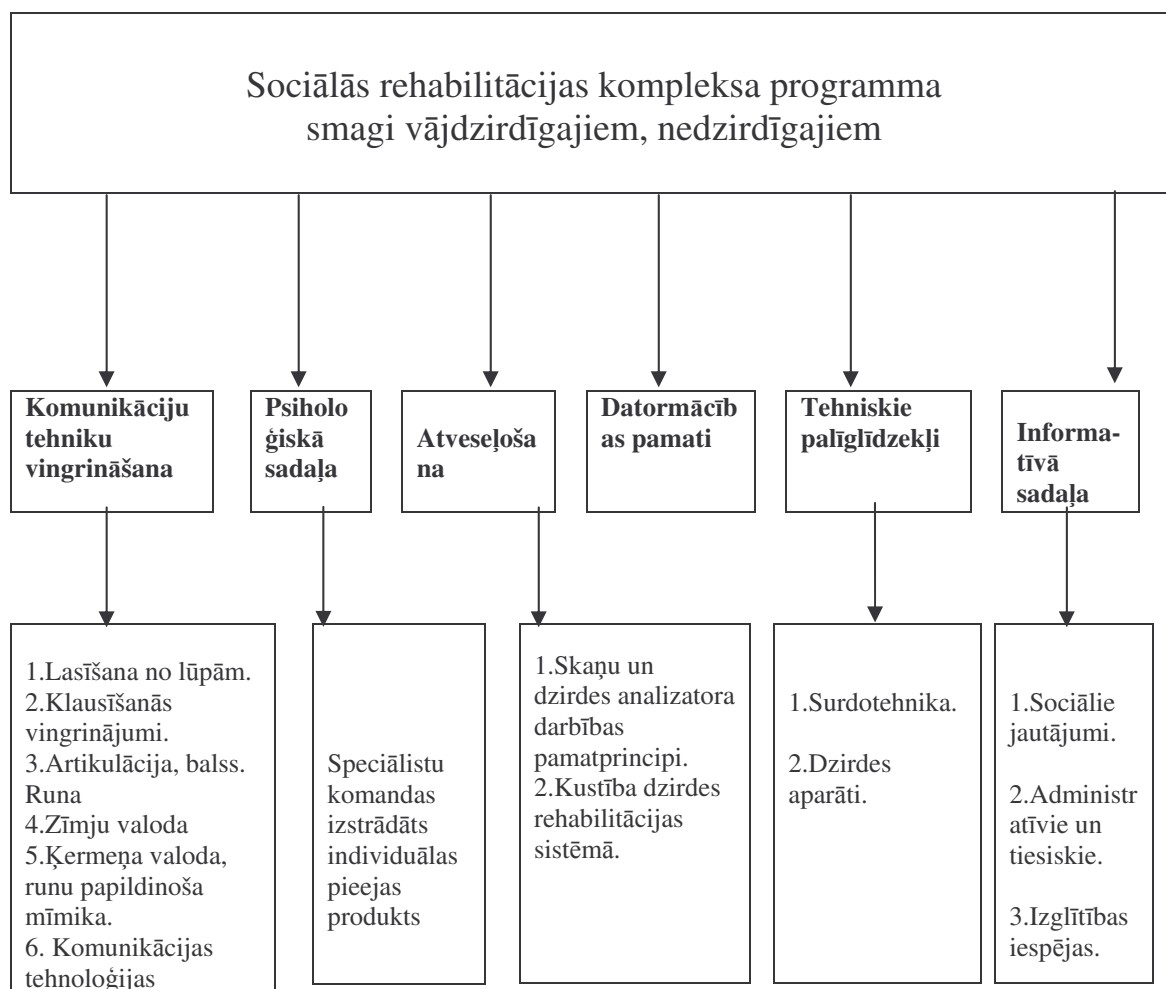
Integrācija:

Struktūrfondu atbalsta aktivitāšu un pasākumu ieviešanas ietvaros 2007.-2013.gada struktūrfondu plānošanas periodā Labklājības ministrijas kompetences jomās operacionālajā programmā "Cilvēkresursu attīstība" attiecīgā prioritāte "Sociālā iekļaušana".

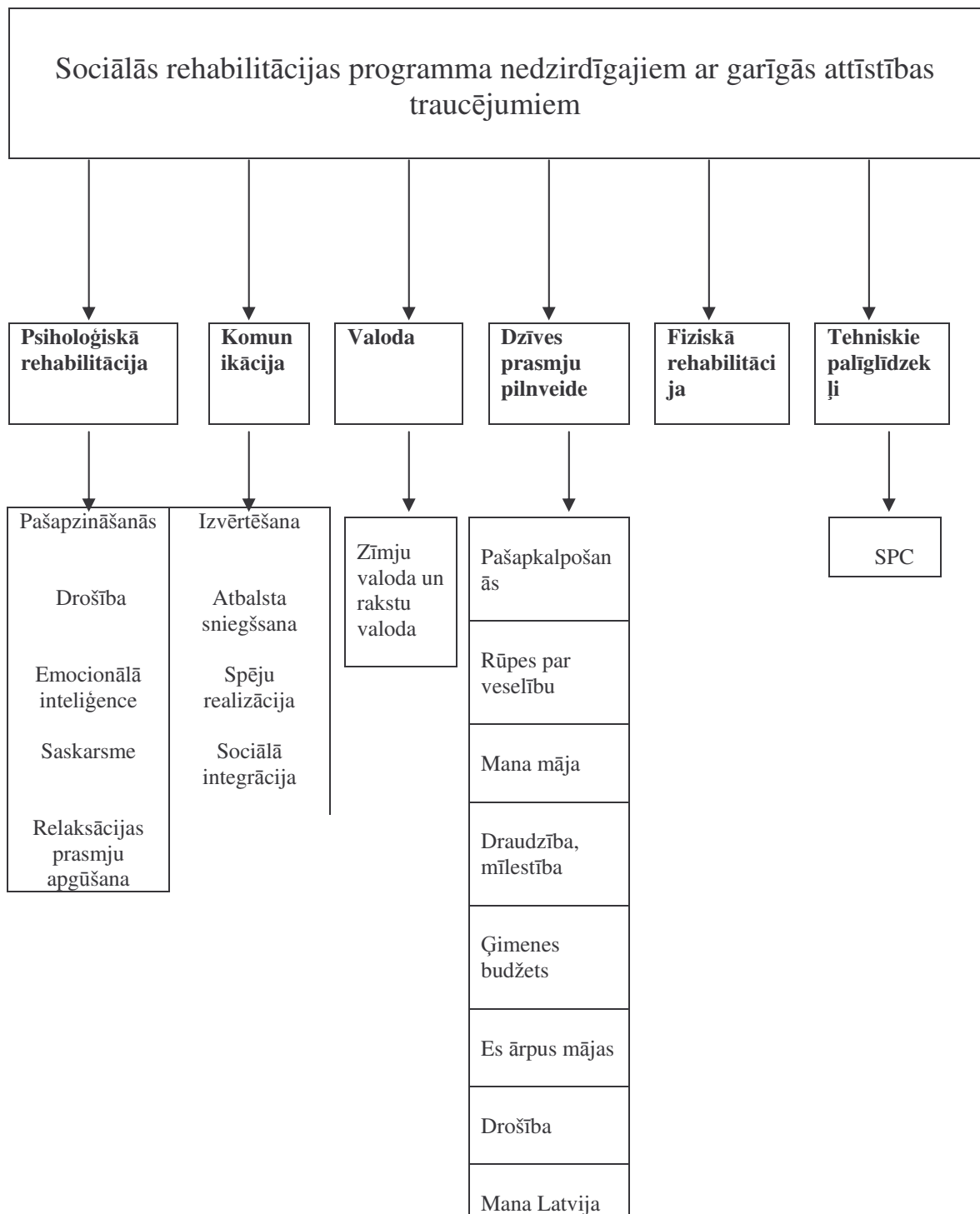
3.(3) Sociālās rehabilitācijas komplekso programmu izstrādāšana, legalizācija, realizācija

Intervenču moduļi:

Smagi vājdzirdīgajiem, nedzirdīgajiem no bērnības un nedzirdīgajiem ar garīgās attīstības problēmām (abas programmas ir pilnīgi inovatīvi risinājumi un jauni produkti Latvijas apstākļiem).

Programma tiek izstrādāta SIF administrētā un ESF finansētā Latvijas Nedzirdīgo savienības projekta „Abpus klusuma robežām” 2007. gada laikā. Latvijā šāda veida programma tiek izstrādāta pirmo reizi..

Programma tiek izstrādāta SIF administrētā un ESF finansētā Latvijas Nedzirdīgo savienības projekta „Abpus klusuma robežām” 2007. gada laikā.

Pakalpojumu sniedzēji (institūcijas, pakalpojumu sniegšanas vietas, speciālisti, viņu kvalifikācijas līmenis), finansēšanas avoti

- 1) LNS, pašvaldību sociālie dienesti.
- 2) LNS Rehabilitācijas centrs, tā filiāles
- 3) Speciālistu komanda (sociālais darbinieks, psihologs, logopēds, fizioterapeits u.c. Obligāta zīmju valodas prasme)
- 4) Valsts budžets

Aktivitāšu ieviešanas termiņi

2008. – 2009. gadi

Legalizācijas procedūras:

Grozījumi MK 2003.g. 3. jūnija noteikumos Nr. 291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” un MK 2006.g. 21. novembra Noteikumos Nr.946 “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība”, iekļaujot valsts apmaksāto pakalpojumu klāstā motivācijas programmu dzirdes invalīdiem pieejamību un realizāciju.

Integrācija:

Struktūrfondu atbalsta aktivitāšu un pasākumu ieviešanas ietvaros 2007.-2013.gada struktūrfondu plānošanas periodā Labklājības ministrijas kompetences jomās operacionālajā programmā "Cilvēkresursu attīstība" attiecīgā prioritāte "Sociālā iekļaušana".

3.(4) Kolektīvās lietošanas surdotehniskie palīgīdzekļi - problēmas, intervenču jomas.

Intervenču sekcijas, metodika:

- kolektīvās lietošanas surdotehnisko palīgīdzekļu inkorporācija (izglītības, tajā skaitā profesionālās, nodarbinātības) vides pieejamības struktūrās iespējama separāti laika un tematiskās slodzes ziņā.
- metodoloģiskie risinājumi iespējami pēc pieprasījuma un piedāvājuma legalizācijas.

Legalizācijas procedūras

Grozījumi

- MK 2003.g. 27. maija Noteikumos Nr.285 „Kārtība, kādā personas saņem tehniskos palīgīdzekļus”.

- MK 2003.g. 15. aprīlis Noteikumos Nr.175 „Noteikumi par tehniskajiem palīglīdzekļiem, kas finansējami no valsts budžeta līdzekļiem”.

- MK 2003. gada 27. maija Noteikumos Nr. 274 "Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus, un prasības profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem"

- MK 2003.gada 17. jūnija noteikumos Nr.309 „Aktīvo nodarbinātības pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtība un aktīvo nodarbinātības pasākumu realizētāju izvēles principi”.

- MK 2000.gada 28. novembra noteikumos Nr.411 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-00 „Publiskas ēkas un būves””

- MK 2005.gada 19. aprīļa Noteikumi Nr.276 „Noteikumi par radiofrekvenču spektra joslu sadalījumu radiosakaru veidiem un iedalījumu radiosakaru sistēmām, kā arī par radiofrekvenču spektra joslu izmantošanas vispārīgajiem nosacījumiem”,

kuri darbojas katrs savā nozarē un ir maināmi, lai inkorporētu surdotehniskos palīglīdzekļus visās saistītajās jomās.

Integrācija:

Kolektīvās lietošanas surdotehnikas klāsts ir ievērojams. Cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem, tāpat kā cilvēkiem ar normālu dzirdi ir nepieciešams saņemt informāciju, lai varētu pilnvērtīgi dzīvot. Skaņas informācijas saņemšana viņiem ir neiespējama vai apgrūtināta.

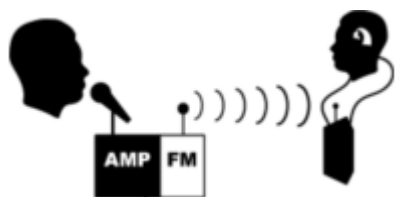
Cilvēki bez dzirdes nevar uztvert skaņas informāciju un nav iespējams ar medicīniskām vai tehniskām metodēm šo trūkumu labot. Viņiem pieejamais skaņas uztveršanas veids ir pārveidojot skaņu saprotamā vizuālā formā (zīmju valoda, rakstiskā forma u.c.). Vārdzirdīgajiem skaņas informācijas nepietiekamību var samazināt ar speciālajiem tehniskajiem palīglīdzekļiem (dzirdes aparātiem), tomēr rodas grūtības ar runas saprašanu, sevišķi ar spēcīgiem dzirdes aparātiem. Vēl viena grupa vārdzirdīgo neizmanto tehniskos palīglīdzekļus un rodas grūtības ar skaņas informācijas uztveršanu, kas ir attālināta.

Individuālie dzirdes aparāti vislabāk darbojas tiešā tuvumā, kad apkārtējie trokšņi no visām pusēm ir mazi. Lielās telpās dzirdes aparāta lietotājam ir grūti uztvert skaņas informāciju, jo dzirdes aparāts pastiprina ne tikai nepieciešamo skaņu, bet arī apkārtējos trokšņus un citas skaņas. Tādēļ ir izmantojamas asistējošās dzirdēšanas sistēmas, kas saņem skaņu tuvu no skaņas avota, pastiprina to un novada klausītājam bez papildus trokšņa, atbalss un kropļojuma.

ALS (Assistive Listening Systems) (Active Learning Systems) asistējošās dzirdēšanas sistēmas (skaņas pārraides sistēmas) (Aktīvās apmācības sistēmas)

Četri sistēmu tipi:

I . FM sistēmas

FM sistēmas (frekvenču modulācijas) ir bezvadu sistēmas , kas pārvada skaņu ar radioviļņu palīdzību,(MK noteikumi Nr. 276 piešķirtā josla 174MHz (173,965-174,015 MHz)).

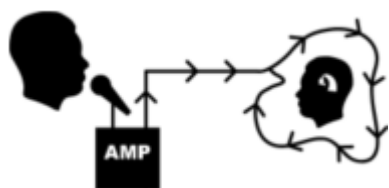
Skaņa ar mikrofona palīdzību tiek ievadīta FM raidītājā. Tas sūta skaņu uz mazu individuālu FM uztvērēju. Ikviens raidītāja pārklāšanas laukā var uztvert noraidīto skaņu. Iespējams izmantot speciālas uztvērēja austiņas.

Priekšrocības. FM sistēmas pārraidītās skaņas kvalitāte ir augsta. Lietotājs var brīvi pārvietoties FM raidītāja pārklājuma laukā. Sistēma ir noturīga pret elektiskajiem traucējumiem, viegli pārvietojama un viegli uzstādāma. Zemas remonta un apkalpošanas izmaksas jo sistēma ir stabila un droša.

Trūkumi. Galvenais trūkums ir raidītāju un uztvērēju cena, kas ir augstāka nekā AM(amplitūdas modulācijas) sistēmām un skaņas cilpu sistēmām. Telpām ir jābūt nodrošinātām ar dažādas frekvences raidītājiem lai izslēgtu pārklāšanos un skaņas sajaukšanos.

Izmaksas. Raidītājam 350 līdz 2000 Ls katram, uztvērējam 50 līdz 350 Ls katram.

II. Indukcijas cilpu sistēma (Induction loop system) raida ar elektriskās strāvas radīto magnētisko lauku noteiktā laukumā

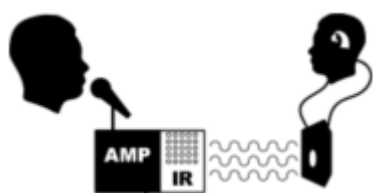
Vada cilpa tiek izvietota apkārt telpai vai telpas daļai netālu no griestiem vai grīdas, ienākošie signāli tiek padoti uz pastiprinātāju un raidītājs pārraida skaņu radot magnētisko lauku cilpas iekšpusē. Magnētiskais lauks var tikt uztverts ar dzirdes aparātu režīmā „T” vai ar telespoli aprīkotu uztvērēju. Uztvērējs ir aprīkots ar pastiprinātāju un uztvertās skaņas līmeni var kontrolēt lietotājs.

Priekšrocības. Nav nepieciešami speciāli uztvērēji cilvēkiem, kuru dzirdes aparāti ir aprīkoti ar telespoles funkciju. Visa sistēma ir viegli uzstādāma maza un vidēja izmēra laukumā, ir lēta un neliela.

Trūkumi. Cilvēkiem ir jāatrodas cilpas iekšpusē, jābūt apgādātiem ar dzirdes aparātu ar telespoli vai telespoles uztvērēju. Skaņas kvalitāte ir atkarīga no cilpas aptvertā laukuma ietekmējamību no citu elektromagnētiskā starojuma objektiem, kas atrodas cilpas tuvumā (fluorescences apgaismes lampas, liftu motori u.c.). Pārvietojamas cilpas ir iespējamas, bet tās nav iespējam pārvietot bez grūtībām. Liela laukuma sistēmas ir sarežģītas uzstādīšanā un ir nepieciešami lielas jaudas pastiprinātāji. Lieliem laukumiem ir nepieciešama speciāli sagatavotu profesionālu uzstādītāju izmantošana un tas ir laikietilpīgs un dārgs process.

Izmaksas. Cilpas no 350 Ls maziem laukumiem līdz 2000Ls lieliem laukumiem (bez uzstādīšanas), Cilpu uztvērēji aptuveni 75 Ls katrs.

III. Infrasarkanās sistēmas (IR systems)

Infrasarkanās sistēmas pārvada skaņu ar neredzamajiem gaismas viļņiem, infrasarkanajā viļņu spektrā no raidītāja, kuram ir pievienots skaņas uztvērējs, uz speciālu portatīvu uztvērēju, kas pārvada skaņu lietotājam.

Priekšrocības. Laba skaņas kvalitāte. Viegli izmantojama, pasargāta no elektriskajiem traucējumiem. Uzstādāma uz sienas un izmantojama konfidencialai pārraidei(darbojas tikai tiešās redzamības zonā).

Trūkumi. Infrasarkanos starus rada saule, apgaismes lampas, fluorescences lampas un pārlietu liels apgaismojums var radīt traucējumus. Uztvērējam ir jābūt tiešās redzamības zonā ar raidītāju. Traucējumus rada pārvietošanās un saiknes zaudēšana starp raidītāju un uztvērēju.

Izmaksas. Raidītājs 1000Ls līdz 2000Ls atkarībā no jaudas un citiem parametriem, uztvērējs 120 līdz 400 Ls atkarībā no parametriem.

IV. AM (amplitūdas modulācijas) sistēmas

AM sistēmas ir līdzīgas FM sistēmām. Signāls tiek raidīts no AM raidītāja uz AM uztvērēju. Lietotājam ir nepieciešams speciālais uztvērējs un palīgierīces skaņas uztveršanai.

Priekšrocības. Tehnoloģija ir vienkārša un lēta. Apraides laukā ir viegli pārvietoties.

Trūkumi. AM sistēmām ir slikta skaņas kvalitāte, liels trokšņu un kropļojumu līmenis. Novecojsi sistēma, kas rada grūtības ar piegādātāju atrašanu.

Izmaksas. Raidītājs 350Ls līdz 1000Ls, uztvērējs 10Ls līdz 35Ls.

Informācijas vizuālās atainošanas sistēmas

Lai nodrošinātu informācijas pieejamību cilvēkiem ar dzirdes problēmām iespējams pieejamās un pārredzamās vietās izvietot

I. alfabēta - ciparu displejus atspoguļojot aktuālo informāciju

Priekšrocības. Informācija redzama teksta formātā un ir pieejama visiem, informācija ir nomaināma atkarībā no aktualitātes, nomaiņas procesu var automatizēt.

Trūkumi. Informācijai ir jābūt savlaicīgi sagatavotai, nepieciešams cilvēks, kas ievada ārpuskārtas informāciju, nepieciešama speciāla uzstādīšana un izvietojuma vietas projektēšana, regulāri remonta un apkalpes izdevumi.

Izmaksas. Atkarīgas no tehniskiem parametriem un sistēmas sarežģītības. (vairāki tūkstoši latu)

II. Video grafisko monitoru sistēmas atainojot aktuālo informāciju ar iespēju informēt papildus ar surdotulkojumu

Priekšrocības. Informācija redzamā formātā, iespējas vienlaicīgi atainot informāciju vairākās valodās, informācijas nomaiņas process ir automatizējams, savienojams ar ALS sistēmām.

Trūkumi. Informācijai ir jābūt iepriekš sagatavotai, nepieciešams cilvēks, kas ievada ārpuskārtas informāciju, nepieciešama speciāla uzstādīšana izvietojuma vietas projektēšana, regulāri remonta un apkalpes izdevumi.

Izmaksas. Atkarīgas no tehniskiem parametriem un sistēmas sarežģītības, projektēšanas īpatnībām (vairāki desmiti tūkstošu latu)

III. Informatīvās zīmēs

Nav precīzi noteiktas un pašreiz notiek izstāde, lai izveidotu informatīvo zīmi, kas apzīmēs iespējas saņemt speciālos pakalpojumus.

Atbildīgajām ministrijām – LM, IZM, SM, KM jāveido kopīgas darba grupas visaptverošu noteikumu (vai arī nozaru darbību reglamentējošo dokumentu) izstrādei augstākminēto palīglīdzekļu inkorporēšanai publiskās ēkās, izglītības procesā, nodarbinātībā.

Aktivitāšu ieviešanas termiņi

2008. – 2009. gadi

3.(5) Sociāli orientēta, iekļaujoša darba tirgus veidošanas metodoloģiskie risinājumi – profesiju aizliegumi, pieejamība, intervenču jomas

Intervenču metodoloģija:

3.(5)1. Profesionālie ierobežojumi veselības stāvokļa dēļ.

Situācijas apraksts: Latvijas likumdošanas un normatīvajos aktos pastāv nepamatoti profesiju aizliegumi nedzirdīgajām personām veselības stāvokļa dēļ. Aizliegumi ir pretrunā ar nedzirdīgo personu spējām, līdz ar to neveicina brīvi izvēlēties profesijas atbilstoši interesēm. Kā liecina pētījums „Latvijas nedzirdīgie jaunieši. Statistika. Problēmpunkti”, paši nedzirdīgie jaunieši neredz nepārvaramus šķēršļus, lai strādātu pašlaik aizliegtajās profesijās, sevišķi tas attiecināms uz jomām, kurās nedzirdīgie jau faktiski strādā: augstumā, ar krāsvielām u.c. Pētījumā izrādījās, ka vispopulārākā no aizliegtajām profesijām ir „C” kategorijas autovadītājs. Savukārt Latvijas Darba devēju konfederācijas veiktais informācijas apkopojums par invalīdiem piedāvātajām profesijām pauž darba devēju uzskatus, ka nedzirdīgām personām ir iespējas būt nodarbinātiem šādās profesijās: virpotāji, elektromontieri, celtnieki u.c., kas ir aizliegto profesiju sarakstā.

Ministru kabineta 2004.gada 6.jūlija noteikumos Nr.582 „Noteikumi par veselības pārbaudēm transportlīdzekļu vadītājiem un personām, kuras vēlas iegūt transportlīdzekļu vadītāju kvalifikāciju, kā arī par veselības pirmstermiņa pārbaudes izdevumu segšanas kārtību” 1.pielikumā nosaka medicīniskās kontrindikācijas transportlīdzekļu vadīšanai

Nr. p.k.	Esošā redakcija	Piedāvātā redakcija
1.	<p>VI. Dzirdes traucējumi</p> <p>16. <u>Pilnīgs kurlums vienai ausij un runas balss nedzirdēšana ar otru ausi triju metru attālumā, čukstus balss nedzirdēšana metra attālumā vai runas balss nedzirdēšana ar katru ausi divu metru attālumā.</u></p> <p>17. Hronisks vienpusējs vai abpusējs vidusauss strutains, nelabvēlīgs</p>	<p><i>LNS piedāvāto redakciju skatīt Pielikumā Nr.2</i></p>

	<p>iekaisums ar holesteatomu, granulācijām vai polipu.</p> <p>18. Hronisks strutains mastoidīts, sarežģījumi pēc mastoidektomijas (cista, fistulas).</p> <p>Piezīmes: a) noteikumu 7.1.apakšpunktā minēto kategoriju transportlīdzekļu vadītājiem atļauts vadīt transportlīdzekli</p>	
2.	<p>b) noteikumu 7.2.apakšpunktā minēto kategoriju transportlīdzekļu vadītājiem atļauts vadīt transportlīdzekli, <u>ņemot vērā traucējumu smaguma pakāpi</u>, kā arī nosakot veselības pārbaūžu periodiskumu pēc viena diviem gadiem. Atļauts vadīt transportlīdzekli pēc operācijām, kas izdarītas iekaisuma dēļ, ja strutošana nav bijusi vismaz pusgadu.</p>	
<p>Darbību autotransporta profesijās reglamentē Ministru kabineta noteikumi Nr.41 (21.12.1993) “Par pārvadājumiem ar autotransportu” un nr.169 (30.08.1994) “Par ceļu satiksmi” un Satiksmes ministrijas normatīvie dokumenti. Uz autotransporta jomu attiecas šādas reglamentētās profesijas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mehānisko transporta līdzekļu vadītāji. - Transportlīdzekļu, kas pārvadā bīstamas kravas, vadītāji. - Autoskolas teorētisko priekšmetu pasniedzēji. - Autoskolas praktiskās braukšanas instruktori. - Transportlīdzekļu tehniskās kontroles inspektori. <p>Pamatojums:</p> <p>1. Šādi grozījumi nepieciešami, jo faktiskā situācija neatbilst tiesību aktos noteiktajai. Pēc spēkā esošām tiesību normām izriet, ka transportlīdzekli var vadīt tikai personas, kuras nedzird ar vienu ausi un ir saglabājušas dzirdes paliekas. Reālā situācija liecina par citu, jo faktiski transportlīdzekli vada arī personas, kuras ir abpusēji nedzirdīgas. Tādēļ ir nepieciešams veikt šādu grozījumu, kas precizētu nedzirdīga transporta līdzekļa vadītāja statusu.</p>		

2. Normatīvajos aktos esošais personas spēju novērtēšanas indikators ir personas dzirdes traucējuma smaguma pakāpe, kas faktiski, novērtējot personas spējas vadīt autotransportu nav pats svarīgākais faktors, jo dzirdes nepieciešamība nav primārais faktors, vadot transporta līdzekli. Nav arī statistikas, kas apliecinātu, ka dzirdes traucējumi palielina risku iekļūt ceļu satiksmes negadījumos. Tādēļ ir nepieciešams izvērtēt personas spēju adekvāti reaģēt uz noteiktām situācijām vadot transportlīdzekli, nevis dzirdes traucējuma smaguma pakāpi. Tādēļ nav pamatoti uzskatīt, ka dzirdes trūkums apdraud ceļu satiksmes drošību.

Satiksmes ministrija savā atbildes vēstulē norādīja, ka šādi ierobežojumi tiek paredzēti Padomes Direktīva 91/439/EEK. Analizējot norādīto direktīvu tika konstatēts, ka tajā tiek paredzēts pievērst īpašu vērību kompensācijas spējai. Direktīvā gan nav norādīts, kā tieši dzirde kompensējas, tādejādi šo "kompensāciju" var interpretēt dažādi, kas arī attiecīgi no ministrijas puses tika veikts.

Sazinoties ar ES atbildīgajām institūcijām, ir saņemts skaidrojums, ka nedzirdīgām personām nav aizliegts vadīt 2.grupā iekļautos transporta līdzekļus, atstājot šo izvēli dalībvalstu kompetento institūciju ziņā.

Arī Eiropas Kopienas iniciatīvas projekta EQUAL projekta "Klusās rokas" ietvaros veiktais pētījums "Latvijas nedzirdīgie jaunieši. Statistika. Problēmpunkti." liecina, ka nedzirdīgie jaunieši nesaskata problēmas šādas aizliegtās profesijas apgūšanā kā "C" kategorijas autovadītājs. Būtībā nedzirdība netiek uztverta kā šķērslis.

Traktortehnikas vadītāja kvalifikācijas iegūšanas un traktortehnikas vadītāja apliecības izsniegšanas kārtība (*Publicēts: "Latvijas Vēstnesis" 131 (3079) 19.08.2004*)

Šis normatīvais akts nesatur ierobežojumus nedzirdīgām personām iegūt traktortehnikas vadīšanas apliecību, jo saskaņā ar 2004.gada 6.jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr.582 Noteikumi par veselības pārbaudēm transportlīdzekļu vadītājiem un personām, kuras vēlas iegūt transportlīdzekļu vadītāju kvalifikāciju, kā arī par veselības pirmstermiņa pārbaudes izdevumu segšanas kārtību" 7.1. apakšpunktu, kas nosaka veselības pārbaūžu periodiskumu A1, A, B1, B un BE kategorijas transportlīdzekļu vadītājiem, kā arī traktortehnikas un citu pašgājēju mašīnu vadītājiem. 1. pielikumā minētā medicīniskā indikācija - Dzirdes traucējumi neattiecas uz 7.1. punktā uzskaitītajiem transportlīdzekļu vadītājiem. Līdz ar šo var secināt, ka nedzirdīgām personām nav likumīgu šķēršļu iegūt traktortehnikas vadīšanas apliecību, par to liecina arī Valsts Tehniskās uzraudzības aģentūras sniegtā atbilde.

Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude (MK noteikumi Nr. 527, 08.06.2004.)2004.gada 6.jūlijs)

Veicot monitoringu tika konstatēts, ka pastāv vairāki ierobežojumi nodarbinātības jomā personām ar dzirdes traucējumiem. Turpmāk tiks skatīti šajos noteikumos esošie ierobežojumi un iespējamie risinājuma varianti.

1.pielikums Veselībai kaitīgie darba vides faktori		
Nr. p.k	Esošā redakcija	Piedāvātā redakcija
1	1.4. Neorganiskās gāzes 1.4.4. punkta Oglekļa oksīds 7. ailes 6.punkts. 6. <i>Sensoneirāla vājdzirdība</i>	<i>LNS piedāvāto redakciju skatīt Pielikumā Nr.3</i>
<p>Jāatzīst, ka šajā punktā norādītā sensoneirālā vājdzirdība ietver sevī arī personas ar 5.pakāpes vājdzirdību (kurlas). Proti, šī indikācija tiek formulēta pārāk plaši, ietverot sevī personas, kurām būtībā dzirdes zaudēšana vairs nedraud. Ir saprotamas tiesību akta izstrādātāju bažas par ķīmisko vielu iespējamo ietekmi uz dzirdes pakāpenisku zudumu, tomēr ir jāņem vērā, ka personas, kurām vairs dzirdes nav, to arī nevar zaudēt. Tādēļ tiek piedāvāta redakcija, kura paredz, ka medicīniskā indikācija nepastāv nedzirdīgām personām, kurām nav dzirdes atlieku.</p>		
Nr. p.k	Esošā redakcija	Piedāvātā redakcija, komentāri
1.	4.6. Troksnis 7.ailes 1.punkts - Jebkuras etioloģijas izteikta dzirdes pazemināšanās arī vienā ausī.	<i>LNS piedāvāto redakciju skatīt Pielikumā Nr.3</i>
<p>Šī priekšlikuma saturs līdzīgi kā iepriekšējais priekšlikums, ietver sevī nepamatota ierobežojuma atcelšanu. Ir saprotams, ka troksnis negatīvi iedarbojas uz dzirdes analizatoriem, tomēr nav skaidrs kādēļ troksnī nevarētu strādāt cilvēks, kuram dzirde ir jau zaudēta.</p>		
2.	Tādu darbojošos elektroietaišu tehniskā apkalpošana un ekspluatācija, kuru spriegums ir 50 V un lielāks 6.ailes 1.punkts (<i>Medicīniskās kontraindikācijas darba veikšanai</i>): „1. <i>Noturīga vienpusēja vai abpusēja jebkuras etioloģijas dzirdes pazemināšanās (čukstus</i>	Atcelt, kā nepamatotu un diskriminējošu (50 V !!!).

	<i>balsī mazāk nekā 3 m attālumā), izņemot ESM ekspluatāciju un remonta darbus.“</i>	
3.	3.punkts - Darbs mežsaimniecībā un mežizstrādē; kokmateriālu transportēšana 6.ailes 3.punkts (<i>Medicīniskās kontraindikācijas darba veikšanai</i>): <i>„3. Noturīga jebkuras etioloģijas dzirdes pazemināšanās (čukstus balsis mazāk nekā 3 m attālumā).“</i>	Jāskata vai dzirdes nepieciešamība ir obligāts priekšnosacījums darbam jebkurā mežsaimniecības, mežizstrādes un koku transportēšanas nozares specialitātē (ir pamats uzskatīt, ka ierobežojums tiek formulēts pārāk plaši). <i>LNS piedāvāto redakciju skatīt Pielikumā Nr.3</i>
4.	10. punkts - Darbs gāzes avārijas dienestos, neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestos, glābšanas un ugunsdzēsības dienestos, lietojot gāzmaskas 6.ailes 17.punkts (<i>Medicīniskās kontraindikācijas darba veikšanai</i>): <i>„17. Jebkuras etioloģijas dzirdes pazemināšanās (pat ar vienu ausi), dzirdot čukstus balsis ne mazāk kā 3 m attālumā.“</i>	Ierobežojumu formulējums uzskatāms par pārāk plašu, jo nav minētas konkrētas profesijas. Noteikumos norādītajos dienestos var būt arī amati, kuru īstenošanai dzirdes spējas nav nepieciešamas. Punkts uzskatāms par diskriminējošu. Šāds punkta formulējums varētu tikt uzskatīts par cilvēktiesību pārkāpumu. <i>LNS piedāvāto redakciju skatīt Pielikumā Nr.3</i>
5.	11.punkts - Darbs ar bīstamajām iekārtām, kuras iekļautas Ministru kabineta apstiprinātajā bīstamo iekārtu sarakstā (izņemot šī pielikuma 1., 2. un 3.punktā minētos darbus) 6.ailes 3.punkts (<i>Medicīniskās kontraindikācijas darba veikšanai</i>): <i>„3. Noturīga vienpusēja un abpusēja jebkuras etioloģijas dzirdes pazemināšanās (čukstus balsī mazāk nekā 3 m attālumā).“</i>	Pastāvošo ierobežojumu pamatotībai ir jāveido īpašu darba grupu, kurā būtu iesaistīti nozares speciālisti, arodslimību ārsti un ministriju pārstāvji. Jāskata vai dzirdes nepieciešamība ir obligāts priekšnosacījums darbam ar katru no sarakstā iekļautajām bīstamajām iekārtām (ir pamats uzskatīt, ka ierobežojums tiek formulēts pārāk plaši).

6.	<p>12. punkts - Darbs struktūrā, kurā darbiniekam ir atļauta šaujamo nēsāšana un lietošana darba pienākumu veikšanai (t.sk. apsardzē)</p> <p>6.ailes 6.punkts (Medicīniskās kontraindikācijas darba veikšanai): <i>“6. Noturīga jebkuras etioloģijas dzirdes pazemināšanās (čukstus balsī mazāk nekā 3 m attālumā).”</i></p>	<p>Ierobežojumu formulējums uzskatāms par pārāk plašu, jo nav minētas konkrētas profesijas. Noteikumos dienestos var būt arī amats, kura īstenošanai dzirdes spējas nav nepieciešamas.</p> <p>Šāds punkta formulējums varētu tikt uzskatīts par cilvēktiesību pārkāpumu.</p> <p><i>LNS piedāvāto redakciju skatīt Pielikumā Nr.3</i></p>
7.	<p>13. punkta - Vilcienu vadīšana</p> <p>13.1. apakšpunkts - Vilces līdzekļa vadītāji instruktori, vilces līdzekļa vadītāji (mašīnisti) un vilces līdzekļa vadītāji palīgi:</p> <p>13.1.1. apakšpunkts - pasažieru vilcienu vadīšana ar ātrumu lielāku par 140 km/h</p> <p>13.1.2. apakšpunkts vilcienu (vilces līdzekļu) vadīšana bez palīga</p> <p>13.1.3. apakšpunkts vilcienu (vilces līdzekļu) vadīšana pēc 55 gadu vecuma</p>	<p>Šajā gadījumā grozījumi nav nepieciešami, jo personas ar dzirdes traucējumiem un personas, kurām nav dzirdes traucējumi atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī normas leģitīmais mērķis attaisno atšķirīgu attieksmi.</p>
8.	<p>13.2. apakšpunkts Vilcienu kustības vadība:</p> <p>13.2.1. apakšpunkts vilcienu kustības, lokomotīvu darba organizācijas vecākie dispečeri, dispečeri, energodispečeri, dežuranti, operatori</p> <p>13.2.2. apakšpunkts dzelzceļa staciju, šķirošanas uzkalnu, parku dežuranti un operatori, manevru dispečeri, centralizācijas un pārmiju posteņu operatori</p>	<p>Šajā gadījumā grozījumi nav nepieciešami, jo personas ar dzirdes traucējumiem un personas, kurām nav dzirdes traucējumi atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī normas leģitīmais mērķis attaisno atšķirīgu attieksmi.</p>

	13.2.3. apakšpunkts kravas vilcienu galvenie konduktori, konduktori vilcienu sastādītāji un viņu palīgi, vagonu kustības ātruma regulētāji, signalizētāji, vilcienu un kravu pieņēmēji	
9.	3.4. apakšpunkts Ritošā sastāva apkope: (vagonu tehniskās apkopes punktu vecākie vagonu apskatītāji (remontētāji), vagonu apskatītāji (remontētāji), operatori)	Pastāvošo ierobežojumu pamatotībai ir jāveido īpašu darba grupu, kurā būtu iesaistīti nozares speciālisti, arodslimību ārsti un ministriju pārstāvji.
<p>Atbilstoši Dzelzceļa likumam (pieņemts 01.04.1998, stājas spēkā 01.11.1998) prasības personāla profesionālajām kvalifikācijām, izglītības programmām un sertifikācijas (atestācijas) kārtībai dzelzceļa transporta jomā nosaka Satiksmes ministrija.</p> <p>Dzelzceļa transportā ir vairāk nekā 200 amatu un profesiju, kas jāuzskata par reglamentētām, jo tām ir noteiktas atbilstošas obligātas prasības:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pabeigt speciālus mācību kursus un nokārtot pārbaudījumus, turklāt pārbaudījumi jākārtoti regulāri pēc noteikta laika (reatestācija); - <u>veikt regulāru medicīnisko pārbaudi.</u> <p>Vairākām profesijām, piemēram, mašīnistiem, tehniķiem u.c. ir papildu un stingrākas prasības, kas atbilst direktīvu 89/48/EEC vai 92/51/EEC jomai.</p>		

Visā pasaulē starptautiskajā civilajā aviācijā drošības prasības regulē 1994. gada Čikāgas Konvencija, kas balstīta uz standartiem, kurus izstrādājusi saskaņā ar minēto konvenciju izveidotā Starptautiskā civilās aviācijas organizācija. Parasti aviopārvadātāju uzraudzība, it īpaši attiecībā uz to atbilstību drošības prasībām, tiek veikta attiecīgajās mītnes valstīs.

Profesionālās darbības reglamentēšana aviācijā pamatojas uz starptautiskām konvencijām un starptautiskām kvalifikācijas prasībām:

- 1944.gada Konvenciju par starptautisko civilo aviāciju un tās I pielikumu "Starptautiskie standarti un ieteicamā prakse personāla sertifikācijai", kuru pieņēmusi Starptautiskā civilās aviācijas organizācija (ICAO).

- Apvienotajām prasībām aviācijā (JAR) un Lidojuma apkalpju licencēšanu (FCL), ko pieņēmusi Apvienotā aviācijas administrācija (JAA). Šīs prasības dažos gadījumos ir singrākas par iepriekš minētajām ICAO prasībām.

Latvijas Republika ir pievienojusies Konvencijai par starptautisko civilo aviāciju, tāpēc ICAO standartu ievērošana ir obligāta. Taču kā ICAO tā arī JAR-FCL prasības jau tiek izmantotas kā tiesiskais pamats aviācijas profesiju- pilotu, lidotāju navigatoru, lidotāju inženieru, lidotāju radistu un gaisa satiksmes vadības dispečeru profesiju reglamentēšanai.

Saskaņā ar Aviācijas likumu, Latvijas Civilās aviācijas vadība ir pilnvarota veikt civilās aviācijas profesionālās izglītības valsts pārraudzību un sertificēt aviācijas izglītības iestādes. Licencēšanas prasības un kārtība aviācijas profesijām ir līdzīga jūrniecības profesijām, pastāv līdzīga veida reglamentētā izglītība un līdzīgas problēmas šajā jomā.

10.	15. punkts - Elektrokāru un motobloku vadīšana 5.ailē <i>"Dzirdes pārbaude"</i>	Grozījumu nepieciešamība jāskata kontekstā ar Noteikumi par veselības pārbaudēm transportlīdzekļu vadītājiem un personām, kuras vēlas iegūt transportlīdzekļu vadītāju kvalifikāciju, kā arī par veselības pirmstermiņa pārbaudes izdevumu segšanas kārtību. (MK noteik.nr.582, 2004.gada 6.jūlijs)
-----	---	--

Kārtība, kādā nosaka jūrnieku veselības atbilstību darbam uz kuģa, un atbilstības noteikšanas kritēriji (*Publicēts: "Latvijas Vēstnesis" 105 (2870) 16.07.2003*)

Nr. p.k	<i>Esošā redakcija</i>	<i>Piedāvātā redakcija</i>
	III. Veselības pārbaudes kritēriji	
11.	<p>10. Pārbaudot jūrnieka dzirdi, nosaka šādu pārbaudes kārtību un kritērijus:</p> <p>10.1. dzirdi pārbauda ar tīru toņu audiometru. Pārbaudes laikā ir aizliegts izmantot jebkādas palīgīdzekļus, lai uzlabotu dzirdi;</p>	Svītrot „aizliegts lietot jebkādas palīgīdzekļus, lai uzlabotu dzirdi”.
12.	<p>10.2. jūrniekam, kurš veic navigācijas sardzes funkcijas, dzirdei jābūt vismaz 30 dB (bez palīgīdzekļiem) vienā (labākajā) ausī un 40 dB (bez palīgīdzekļiem) otrā ausī, ja frekvence ir 250, 500, 1000, 2000, 3000, 4000 un 6000 Hz (atbilstoši jāspēj dzirdēt čukstus runu triju metru un divu metru attālumā);</p> <p>10.3. jūrniekam, kurš veic ar kuģa drošību saistītas funkcijas, jāspēj dzirdēt vismaz 40 dB (bez palīgīdzekļiem) vienā (labākajā) ausī, ja frekvence ir 250, 500, 1000, 2000, 3000, 4000 un 6000 Hz (atbilstoši jāspēj dzirdēt čukstus runu divu metru attālumā);</p> <p>10.4. jūrniekam, kurš neveic navigācijas sardzes funkcijas vai ar kuģa drošību saistītas funkcijas, jābūt apmierinošai dzirdei, lai varētu sarunāties.</p>	Prasības ir saskaņotas ar starptautiskajos līgumos noteiktajām prasībām.

Profesionālās darbības reglamentācijas specifiku jūrniecībā nosaka nepieciešamība ievērot starptautisko konvenciju prasības: 1978.gada 7.jūlija Starptautiskā konvencija par jūrnieku apmācību, diplomēšanu un sardzes pildīšanu, ar 1995.gada grozījumiem (STCW 78), kas pamatojas uz 1948.gada Konvenciju par Starptautisko jūrniecības organizāciju, kā arī atbilstoši Starptautiskās Darba organizācijas prasībām. Jūras kodeksā, Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likumā tiek ietvertas STCW 78 iestrādātās tiesību normas.

Tādējādi visas jūrnieku profesijas - kapteiņi, kuģa virsnieki, ierindas jūrnieki (katrā nosauktajā grupā ir noteikta sīka kvalifikāciju klasifikācija) - ir reglamentētās profesijas, kas tiek sīki uzskaitītas un vienlaikus noteiktas arī prasības Ministru kabineta noteikumos Nr.895 „Jūrnieku sertificēšanas noteikumi”.

Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums regulē jautājumus, kas saistīti ar kuģa apkalpes definēšanu un komplektēšanas kārtību (II nodaļa. Kuģa apkalpe un jūrnieku darba aizsardzība)

Likuma 29.pantā tiek definētas prasības Jūrnieku veselībai darbam uz kuģa, vienlaikus deleģējot Ministru kabinetam noteikt kritērijus pēc kādiem jūrnieku veselības pārbaudē konstatējama jūrnieku veselības atbilstība darbam uz kuģa. (*Latvijas Vēstnesis" 168 (2743) 19.11.2002*)

Jāuzsver, ka STCW 78 un direktīvās 89/48/EEC un 92/51/EEC izmantotās nostādnes un terminoloģija ir atšķirīga. Tā kā jūrnieku profesionālo kvalifikāciju atzīšana pēc 2002.gada pamatojas uz STCW 78, šīs atšķirības no Latvijas viedokļa varētu neņemt vērā.

3.(5)2. Profesiju standarti

Profesiju standarti ir dokumenti, ko ar rīkojumu apstiprina Izglītības un zinātnes ministrija (tātad tie ir iekšējie normatīvie akti). Profesiju standarti reglamentē profesionālās izglītības saturu un pamatojoties uz tiem tiek izstrādātas profesionālās izglītības programmas. Profesiju standartos ir uzskaitītas prasmes, kas nepieciešamas katrā konkrētajā profesijā. Prasmes tiek iedalītas specifiskajās prasmēs profesijā, kopīgajās prasmēs nozarē, kopīgajās prasmēs nozarē un vispārējās prasmēs un spējās. Lielā daļā profesiju kā vispārējā prasme tiek definēta spēja komunicēties. Pārsvarā komunicēšanās veids netiek norādīts, bet atsevišķos gadījumos tiek uzsvērtā spēja verbāli komunicēties.

Izglītības un zinātnes ministrijai nepieciešams izvērtēt profesiju standartos iekļautās prasības – verbālā komunikācija pamatotību.

3.(5) 3. Darba drošība

MK 2004.gada 17. februāra Noteikumi Nr.82 „Ugunsdrošības noteikumi” un MK 2002.gada 3. septembra noteikumi Nr.400 „Darba aizsardzības prasības drošības zīmju lietošanā” nepietiekami regulē dažādu diagnožu invalīdu specifisko prasību ievērošanu potenciāli ekstremālās situācijās. Piemēram, dzirdes invalīdiem nav pieļaujama izgaismoto zīmju aizstāšana ar akustisko signālu, skaļruņu un sirēnu skaņai jābūt nodrošinātai ar vienlaicīgu mirgojošu gaismas signālu, lai novērstu nelaimes gadījumus dzirdes trūkuma dēļ. Noteikumu izmaiņas ir radītas, analizējot dzirdes invalīdu nepieciešamību pēc drošām un saprotamām trauksmes un brīdinājumu sistēmām, kuru izmantošana ir pieejama visiem sabiedrības locekļiem un visās publiskajās telpās. Produkta inovācija ir dzirdes invalīdu interešu integrācija brīdinājumu sistēmās un specifisko vajadzību inkorporācija darba drošības noteikumos.

Legalizācijas procedūras:

Grozījumi MK 2004. gada 6. jūlija Noteikumos Nr. 582 "Noteikumi par veselības pārbaudēm transportlīdzekļu vadītājiem un personām, kuras vēlas iegūt transportlīdzekļu vadītāju kvalifikāciju, kā arī par veselības pirmstermiņa pārbaudes izdevumu segšanas kārtību" un 2004. gada 8. jūnija Noteikumos Nr. 527 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude".

Aktivitāšu ieviešanas termiņi

2008. – 2009. gadi

Integrācija:

Nepieciešams izveidot darba grupu esošo profesiju aizliegumu sistēmas pārskatīšanai.

Nepieļaujama ir situācija ar tehnisko palīgīdzekļu lietošanas aizliegumiem veselības pārbaudēs un aizliegums strādāt nevis konkrētās profesijās (darba vietās), bet veselās nozarēs.

3.(6) Dzirdes invalīdu informatīvā nodrošinājuma valsts politikas nostādņu izstrādāšana, legalizācija, realizācija, intervenču jomas

Intervenču pamatojums - mērķi, uzdevumi, pamatnostādnes:

Dzirdes invalīdu informatīvā nodrošinājuma valsts politisko nostādņu izstrādāšanas **mērķis** ir veidojot demokrātisku, saliedētu pilsonisku sabiedrību, kas balstās uz kopīgām pamatvērtībām, iekļaut procesā arī

sociālās atstumtības riska grupas – dzirdes invalīdu specifisko problēmu risināšanu. Viena no sabiedrības pamatvērtībām ir iespēja katram Latvijas cilvēkam piekopt laicam atbilstošu, Eiropas civilizācijas sasniegumos balstītu dzīvesveidu, kas nodrošina labklājību, izglītību, sociālo integrāciju un visas sabiedrības labvēlīgu attieksmi pret sociālās atstumtības riska grupu nepieciešamību un vajadzību pozitīvu risinājumu, realizāciju politiku un stratēģiju akceptēšana.

Dzirdes invalīdu informatīvā nodrošinājuma valsts politikas **uzdevums** ir izstrādāt sistēmnodrošinājumu, kas palīdzētu Latvijas nedzirdīgajiem iedzīvotājiem izprast savas iespējas un tiesības, pilsoniskās sabiedrības integratīvās perspektīvas Latvijā, panākt, lai viņi apzinās, ka ikviens cilvēks ar savām zināšanām, uzņēmību un labo gribu ir vajadzīgs Latvijas sabiedrības attīstībai. Tā ir reālā integrācija, kas gala rezultātā nozīmē katra indivīda iespēju paplašināšanos, savstarpēju bagātināšanos.

Gan nedzirdīgajiem, gan dzirdīgajiem zināt vienam par otru vairāk ir labāk, iepazīt vairākas kultūrvides ir perspektīvāk, nekā norobežoties tikai vienā. Informācijas apmaiņas procesā notiek kopīgu vērtību, zināšanu un interešu nostiprināšanās individuālajā līmenī un visā sabiedrībā kopumā, tas aptver procesus, kas norisinās politiskajā, tiesiskajā, sociālajā, izglītības, kultūras u. c. cilvēka dzīves jomās. Līdzās politiskam izdevīgam ļoti nozīmīga loma ir arī ieguldījumam vispārējā sabiedrības integrācijā. Integrēta ir tikai tāda pilsoniskā sabiedrība, kurā visi cilvēki ir pārvarējuši atsvešinātību un iesaistījušies sabiedrības kopīgo mērķu īstenošanā, kurā tiek nodrošinātas visu cilvēku (ne tikai krievu valodā runājošo) tiesības saglabāt savu dzimto valodu un kultūru.

Dzirdes invalīdu informatīvā nodrošinājuma politikas izstrādēm jābalstās uz šādām **pamatnostādnēm**:

- katra Latvijas valsts iedzīvotāja tiesību un iespēju realizācija ir primāra demokrātiskas valsts uzbūves prioritāte, tas ir valsts un pašvaldību politiku veidotāju kopīgs uzdevums un pienākums;
- galvenajos politiskās, tiesiskās, ekonomiskās un kultūras integrācijas procesos iekļaujamas visu iedzīvotāju slāņu, t.sk. invalīdu, intereses un vajadzības. Latvijas valsts attīstība un sabiedrības integrācija ir vienoti un nav pretrunīgi procesi, tie nav iespējami ignorējot kādas sabiedrības grupas intereses; pilnvērtīgi integrācijas procesi nav iespējami bez visaptverošas, pieejamas, operatīvas un godīgas informācijas;
- starptautiski atzīto cilvēktiesību respektēšana ir nozīmīgs instruments Latvijas sociālās atstumtības riska grupu cīņā par savu interešu inkorporēšanu valsts politikas nostādnēs, sabiedrības konsolidācijā un attīstībā;
- Latvijas sabiedrība nav homogēna, tomēr etniskās integrācijas politikas veidotājiem jāreķinās arī ar sociālās integrācijas aspektiem,

- ar tagadnes situāciju un nākotnes perspektīvām;
- Latvija ir demokrātiska valsts, kurā katram iedzīvotājam ir tiesības uz pilnvērtīgu informācijas iegūšanu, savas valodas, kultūras un identitātes veidošanu un saglabāšanu;
 - Dzirdes invalīdu dzimtā valoda ir zīmju valoda, lai nodrošinātu dzirdes invalīdus ar adekvātu informāciju, valsts pienākums ir rūpēties par šīs valodas attīstību, pamatā informācijas nodrošinājumam jābūt zīmju valodas lietojumam, adaptētai informācijai vieglajā valodā un zīmju valodas tulku pakalpojumu pieejamībai;
 - informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) pieejamības nodrošinājums, uzlabojot digitālās prasmes nedzirdīgajiem ar zemu izglītības līmeni un gados veciem nedzirdīgiem cilvēkiem;
 - sociālās integrācijas prioritāšu realizācija nav iedomājama bez Latvijas politisko spēku atbalsta un aktīvas līdzdalības, to idejas kļūs par spēku tikai tad, ja nepieciešamību apzināsies un aktīvi līdzdarbosies lielākā Latvijas iedzīvotāju daļa.

Legalizācijas procedūras

Lai veicinātu brīvu informācijas plūsmu valstī, nodrošinot ikviena Latvijas iedzīvotāja tiesības saņemt objektīvu un vispusīgu informāciju, kas ļautu aptvert valstī un sabiedrībā notiekošos procesus un pilnvērtīgi, izprotot lietas būtību, iesaistīties informācijas apmaiņā nepieciešams izstrādāt un īstenot tādu informācijas politiku, kura, balstoties uz vārda, preses un citām demokrātiskajām brīvībām, rosinātu atklātu dialogu starp valsti (pašvaldību) un sabiedrību, kā arī starp atsevišķām sabiedrības daļām, sekmētu valsts un sabiedrības integrētību, valsts un pašvaldību informatīvo atvērtību, veidojot uzticības atmosfēru valsts attiecībās ar visām sabiedrības grupām. Informāciju dzirdes invalīdiem var nodrošināt vienīgi ar kompensējošiem atbilstošiem ekvivalentiem. Šai gadījumā – skaņu kompensē adaptēts rakstītais vārds vai tulkojums zīmju valodā.

Latvijas elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu attīstības nacionālā koncepcija nosaka, ka „Ņemot vērā Lisabonas stratēģijas pamatmērķi par konkurētspējīgāku Eiropu, domājot par Latvijas pozīcijām izglītības līmeņa paaugstināšanā, īpaši svešvalodu apgūšanā, konceptuāli pieļaut iespēju, ka filmas un atsevišķi augstvērtīgi raidījumi tiktu rādīti oriģinālvalodā ar latviešu valodas subtitriem. Šo lēmumu iestrādāt topošajā likumdošanā.”

LNS Equal projekts „Klusās rokas” izstrādātā produkta legalizācijai nepieciešams:

- 1) izdarīt grozījumus un papildinājumus sekojošos tiesību aktos:

- Radio un televīzijas likums;
- MK 2006.gada 21. novembra noteikumos Nr. 946 „Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība” iekļaut normu par informatīvo nodrošinājumu dzirdes invalīdiem vieglajā un zīmju valodā kā sociālās rehabilitācijas sastāvdaļu;
- 2) panākt dzirdes invalīdiem nepieciešamo papildinājumu un grozījumu izdarīšanu Nacionālajā pasūtījumā.

Aktivitāšu ieviešanas termiņi

2007. – 2008. gadi

Integrācija:

- valsts pārvaldes funkcijas:

1)Nacionālajā pasūtījumā marķēt minimālās prasības pakalpojumu sniedzējiem informācijas nodrošināšanai cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

2)Struktūrfondu atbalsta aktivitāšu un pasākumu ieviešanas ietvaros 2007.-2013.gada struktūrfondu plānošanas periodā Labklājības ministrijas kompetences jomās operacionālajā programmā "Cilvēkresursu attīstība" attiecīgā prioritāte "Sociālā iekļaušana" paredzēt Informācijas centra nedzirdīgajiem izveidošanu.

Produkta nepieciešamības pamatojumu un tā ieviešanas metodes nosaka LNS ilggadīgā pieredze informatīvo pakalpojumu sniegšanā nedzirdīgajiem – specializētu periodisku un neperiodisku adaptīvo materiālu sagatavošana un izdošana (1954 – 2007).

Latvijas TV

- titrēt informāciju par ekstremāliem notikumiem
- titrēt un, ja tas nav iespējams, tulkot zīmju valodā informāciju par sabiedrībai īpaši svarīgiem notikumiem (MK Noteikumi Nr. 185, 2004.g. 30.marts)
- titrēt un, ja tas nav iespējams, tulkot zīmju valodā pirmsvēlēšanu politiskās diskusijas, valsts pirmo amatpersonu uzstāšanās valsts svētkos
- titrēt programmu „Panorāma”
- titrēt vismaz 50 % no raidījumiem un demonstrējamām filmām ar oriģinālo skaņas pavadījumu.
- regulāri veidot informatīvās programmas nedzirdīgajiem zīmju valodā.

pašvaldību funkcijas

- nodrošināt pašvaldības teritorijā dzīvojošos dzirdes invalīdus ar adekvātu informāciju par pašvaldību darbu, sniedzamajiem pakalpojumiem un atbalsta intensitāti;

- nodrošināt pašvaldības teritorijā dzīvojošos dzirdes invalīdus ar adekvātu informāciju par informāciju par ekstremāliem notikumiem;

LNS funkcijas

- izdot regulāru informatīvu izdevumu adaptētā – vieglajā valodā
- izdot regulāru informatīvā izdevuma analogu DVD formātā zīmju valodā
- nodrošināt interneta mājas lapas izveidošanu un uzturēšanu
- nodrošināt nedzirdīgos ar plaša spektra informāciju
- organizēt sabiedrības informēšanas kampaņas par nedzirdības problemātiku
- nodrošināt informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) pieejamību, uzlabojot digitālās prasmes nedzirdīgajiem ar zemu izglītības līmeni un gados veciem nedzirdīgajiem cilvēkiem.

3.(7) Nedzirdīgo sieviešu problemātikas inkorporācija dzimumu līdztiesības politikas struktūrās, intervenču jomas

Intervenču sekcijas, metodika:

Pašreizējais stāvoklis dzimumu līdztiesības jomā un līdzšinējās aktivitātes liecina, ka tikai tradicionālo dalībnieku ieguldījums un piedalīšanās nav pietiekošas, tāpēc šo problēmu risināšanā aktīvi jāiesaistās arī pašai mērķgrupai, t.i. sievietēm invalīdēm.

Deklarētā rezultāta sasniegšanai projekta darba grupa pamatojās uz atziņu, ka dzimumu līdztiesība nav pašmērķis, bet tikai instruments, iedarbīgs līdzeklis demokrātiskas, pilsoniskās sabiedrības veidošanai. Tāpēc organizējot pētījumus par nedzirdīgo sieviešu situāciju mūsdienu sabiedrībā un nepieciešamajiem pasākumiem pilnvērtīgas iekļaušanas nodrošināšanai un preventīvu aizsardzības mehānismu izstrādei, LNS balstījās uz nepieciešamību šos datus izmantot visās turpmākajās aktivitātēs – gan projekta dzīves ciklā, gan arī pēc tā. Iegūtā informācija kalpoja par pamatu priekšlikumu izstrādei papildinājumiem un izmaiņām esošajos normatīvajos aktos, jaunu iniciatīvu nepieciešamības pamatojumiem.

Balstoties uz šīm nepieciešamībām un atziņām tika izstrādāta darbības metodika. Mūsu interešu lokā ir būtiskas, pamatotas un mērķauditorijas interesēm atbilstošas pārmaiņas valsts normatīvajos aktos, kas nodrošinātu turpmāku nedzirdīgo sieviešu integrāciju sabiedriskajā, tajā skaitā darba dzīvē. Tieši tāpēc intervenču objekts šajā projektā bija vissliktāk risinātie jautājumi, smagākās problēmas nedzirdīgo sieviešu dzīvē, ģimeņu un profesionālās karjeras savienojamībā

- atbalsta formu sistēmu izstrāde
- depresīvo rajonu nodarbinātības specifika

- diskriminējošo barjeru darba tirgū likvidācija un konkurētspējīgas profesijas iegūšanas iespēju paplašināšana

Ja ar diskrimināciju mēs saprotam procesu kopumu, tajā skaitā arī darba tirgū un labklājības sistēmā, kā rezultātā cilvēki, mājsaimniecības un pat veselas kopienas tiek atvirzītas un tiek turētas atstātas no pilnvērtīgas sabiedriskas dzīves, tad šīs problēmas risināšanai nepieciešams izstrādāt atbilstīgus, kvalificētus metodoloģiskus risinājumus un pieejas. Pēc mūsu pārliecības dzimumu līdztiesības jomā diskriminācijas apkarošanas metodikām jābalstās uz

- ideoloģiju - pārliecināt valsts politikas veidotājus un realizētājus par problēmas nopietnību, nepieciešamību mainīt izpratni par problēmu risināšanu kā līdzekli demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības veidošanai, līdz ar to arī mazinot sociālo atstumtību un nabadzības feminizāciju.
- dzīves apstākļu izpratni – ar salīdzināmu indikatoru palīdzību uzlabot izpratni par dzimumu līdztiesības disproporciju ietekmi uz sociālo atstumtību (un otrādi) un nabadzību, izsekot aktuālajām tendencēm interveņu jomās, īpašu vērību pievēršot sociālās attīstības tendencēm. Šī metode tika izmantota aptaujās, arī pētījumos, kas rezultātā pamatoja mērķauditorijas detalizētu segmentāciju atkarībā no atklātajām papildus problēmām
 - 1) sievietes ar zemu (un ļoti zemu) izglītības līmeni
 - 2) sievietes ar nepietiekamu profesionālu sagatavotību, vai vispār bez profesijas
 - 3) pirmspensijas vecuma sievietes
 - 4) nedzirdīgas sievietes ar papildus medicīniskajām diagnozēm
 - 5) sievietes, kas vienas audzina bērnus
 - 6) nedzirdīgas sievietes – darba meklētājas, bezdarbnieces
 - 7) etnisko minoritāšu pārstāves – dzirdes invalīdes.

Tās ir sievietes – dzirdes invalīdes ar tikai tām - katrā no augstākminētajām grupām raksturīgām problēmām un katrai no tām nepieciešamajiem specifiskajiem risinājumiem.
- atbildīgo pušu kapacitātes attīstīšanu – nodarbinātības (ģimenes dzīves un darba savienojamības iespējas) un sociālās aprūpes iespējas – tas ir efektīvākais veids kā apkarot atstumtību.

Nepieciešamas inovatīvas pieejas pamatā pašas mērķauditorijas akceptētas un veidotas sadarbības formas – ar pašvaldībām, citām mērķauditorijas ģimenēm. Nepieciešams dialogs un saskaņota iesaistīto pušu darbība. Pamatā metodoloģiskajiem risinājumiem projekta darba grupa lika

kvalitatīvo un kvantitatīvo metožu kombināciju. Tika veikta plaša salīdzinoša analīze, kas kļuva par pamatu visaptverošai datu bāzei.

Legalizācijas procedūras

Pašreizējā koncepcija tika pieņemta 2001. gadā, atbilda tā laika prasībām un problēmām. Taču ņemot vērā Latvijas valsts straujo attīstību, tajā skaitā labklājības sfērā, nepieciešams

- to aktualizēt ar jaunākajām teorijas atziņām un starptautiski akceptētām pamatnostādņēm;
- veidojot sistēmā apkopotus uzskatus par dzimumu līdztiesību
- precizēt pilsoniskās sabiedrības lomu, iespējas un atbildības pakāpi
- izvirzīt stratēģiskus, ilgtermiņa mērķus
- iekļaujot kā atsevišķu sadaļu sieviešu – invalīdu problemātiku.

Ņemot vērā to,

- ka šobrīd notiek nākošā plānošanas perioda prioritāšu saskaņošana,
- jau pašreiz spēkā esošajā Koncepcijā definēts, ka sievietes – invalīdes nodarbinātības sfērā pakļautas divkārtīgai diskriminācijai,
- mērķauditorijas (sieviešu invalīdu) lielo īpatsvaru
- nepietiekošo interešu pārstāvētību un tādejādi problēmu kvalificētu risināšanu
- bezdarbības izsaukto pašizolāciju un sociālo atstumtību,

kā arī

ANO 2006. gada 15. augustā apstiprināto Visaptverošo un integrēto starptautisko konvenciju par cilvēku ar invaliditāti tiesību un cieņas aizsardzību un atbalstu (Comprehensive and Integral International Convention on the Protection and Promotion of the Rights and Dignity of Persons with Disabilities)

Aktivitāšu realizācijas termiņi

2007. – 2013. gadi

Integrācija:

LNS projekts Klusās rokas aicina noteikt nākošajam plānošanas periodam kā vienu no prioritātēm

sieviešu – invalīdu problēmu risināšanu.

Saskaņā ar projekta Klusās rokas mērķauditorijas interesēm LNS ierosina kā apakšprioritātes noteikt

sieviešu – invalīdu

- ģimenes dzīves savienojamība ar profesionālo karjeru ;
- nepilno ģimeņu atbalsta programmu izstrādāšana;
- sociālās iekļaušanas un nodarbinātības pasākumu atbalsts, īpaši sievietēm ar multiinvaliditāti.

3.2. Izmantotās metodes

Pamatā izstrādājumiem priekšlikumiem un analīzēm ir situācijas izpratne, kas panākta ar

- pētījumiem / izstrādājumi balstījās uz četriem uz mērķauditoriju orientētiem pētījumiem, rezultāti pieejami www.lns.lv/
- situācijas analīzi
- atbilstošo normatīvo aktu monitoringu
- atbildīgo institūciju stratēģisko un taktisko plānu analīzi
- starptautiskās pieredzes pārņemšanu
- konsultācijām un diskusijām ar procesā iesaistītajiem profesionāļiem
- mērķauditorijas iesaisti gala produkta izstrādē.

Modificēta esoša sistēma

Visi izstrādātie priekšlikumi tika attiecināti uz esošo sistēmu, esošajām politikām un plāniem. Pilnībā iekļaujas integrētās pieejas politikas vadlīnijās.

Kompleksa pieeja

Izstrādātie priekšlikumi ir savstarpēji saistītu moduļu komplekss. Problēmas risinājumi iespējami vienlaicīgi. Tomēr tas ir arī iespējams tematiski un terminēti separāti.

Integrācijas moduļi

Realizācija iespējama posmveidīgi, atkarībā no finanšu un cilvēkresursiem:

Inovātīvi risinājumi

Inovātīva ir pieeja par vienotas sistēmas izveidi starpinstitucionālā telpā. Piedāvāto risinājumu saturs, pakalpojumu pēctecība atbildību sadalē. Vienotas atbildības un iekšējo rezervju izmantošanas mehānisms.

Darba empīriskais materiāls tika iegūts ar:

1) Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu sniedzēju analīzi lokālā un nacionālajā līmenī

- *Sociālo pakalpojumu sniedzēji Valmieras rajonā;*
- *Sociālie darbinieki Valmieras rajona pašvaldībās;*
- *Sociālos pakalpojumus sniezošās institūcijas Latvijā;*
- *Sociālā nodrošinājuma shēma;*
- *Valsts apmaksātie sociālie, sociālās rehabilitācijas un profesionālās rehabilitācijas pakalpojumi;*
- *Sociālo darbinieku informatīvā semināra materiāli “Sociālo pakalpojumu pārvaldes uzdevumi un sadarbība ar pašvaldību sociālajiem dienestiem”;*
- *MK noteikumi Nr.373 “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība”;*
- *Profesijas standarti sociālā darba veicējiem;*

Secinājumi, izdarīti pamatojoties uz :

- Valmieras pilsētas domes Sociālās palīdzības nodaļas speciālista darbā ģimenēm ar bērniem amata apraksts;
- Valmieras pilsētas domes Sociālās palīdzības nodaļas speciālista nodarbinātību veicinošiem pasākumiem amata apraksts;
- Sociālā Dienesta darbības raksturojums (Rīgas Domes materiāls);
- Rīgas Domes sociālās palīdzības nodaļu raksturojuma izraksts.

2) Mērķgrupas „nedzirdīgs sociālo pakalpojumu saņēmējs” vajadzību novērtējums;

- Aptaujā/anketēšanā piedalījās Valmieras reģionā dzīvojošie 109 nedzirdīgie, 52 vīrieši un 57 sievietes, kuri bija informēti par projekta aktivitātēm un izteica vēlēšanos piedalīties nepieciešamo sociālo atbalsta formu un pakalpojumu formulēšanā.

Anketas dati tika izmantoti nedzirdīgiem reāli nepieciešamo sociālo atbalsta formu un sociālo pakalpojumu definēšanai un nepieciešamības pierādīšanai ierosinājumiem un priekšlikumiem LR likumdošanā.

Vēlamā atbilde tika atzīmēta ar krustiņu katra jautājuma atbilstošajā lodziņā vai arī dota rakstiska atbilde uz jautājumu tam paredzētajā vietā.

Aptauja tika veikta pārrunu/interviju veidā LNS Valmieras RB masu pasākumos Valmierā, Brīvības ielā 44, 2006. gada janvāris – 2006. gada maijs.

3) Mērķgrupas „nedzirdīga sieviete – jaunu sociālo pakalpojumu sniedzēja” iespēju novērtējums;

- Aptaujā piedalījās 35 nedzirdīgas sievietes, kuras bija informētas par projekta aktivitātēm un izteica vēlēšanos tajā piedalīties. No šīm 35 sievietēm 25 nestrādājošas, 10 strādājošas, kas nebija apmierinātas ar patreizējo nekvalificēto un maz apmaksāto darbu.

Anketas dati tika izmantoti nedzirdīgo sieviešu bezdarba problēmu analīzei Valmieras rajonā un mērķgrupas – nedzirdīgo sieviešu, potenciālo jauno pakalpojumu sniedzēju selektīvās atlases izstrādei.

Vēlamā atbilde tika atzīmēta ar krustiņu katra jautājuma atbilstošajā lodziņā vai arī rakstiski atbildēts uz jautājumu tam paredzētajā vietā.

Aptauja tika veikta pārrunu/interviju veidā LNS Valmieras RB masu pasākumos Valmierā, Brīvības ielā 44, 2005. gada novembris – 2006. gada janvāris.

4) Starptautiskās pieredzes iegūšana

- Studiju vizīte Vācijā, Potsdamas Komunikāciju centrā „DeafCOM” un Potsdamas Darba asistentu aģentūrā iegūta konsultatīvā informācija par analogu problēmu risināšanas pieredzi Austrumvācijā, kuras sociāli ekonomiskais un politiskais stāvoklis bija līdzīgs tagadējam Latvijas stāvoklim.

5) Nedzirdīgo zīmju valodas tulka Valmieras reģionā konsultatīvā informācija par biežāk izmantotajiem zīmju valodas pakalpojumiem risinot nedzirdīgo sociālās problēmas

- *Vidēji reizi mēnesī kāds klients lūdz zīmju valodas tulka pakalpojumus savu nodarbinātības jautājumu risināšanā. Parasti tie griežas NVA, bet bieži ir arī gadījumi, kad klients pats kopā ar tulku apstaigā darba devējus darba meklējumos. Galvenās problēmas, ar ko saskaras nedzirdīgie darba meklētāji :*

nav pietiekamas izglītības, lai strādātu NVA piedāvātajās vakantajās darba vietās;

NVA piedāvātās iespējas invalīdiem bezdarbniekiem informatīvajos bukletos neatbilst reālajam stāvoklim – nedzirdīgie nevar piedalītiesursos un apmācībās tulku trūkuma dēļ, jo NVA tulku apmaksā tikai 6 cilvēku grupai, mazā pilsētā nevar atrast 6 nedzirdīgos bezdarbniekus ar vienādām interesēm.

NVA piedāvātajās apmācības programmās ir visai maza izvēle tieši nedzirdīgo interesēm un vēlmēm;

darba devējs izvairās pieņemt darbā nedzirdīgo aizbildinoties ar komunikācijas problēmām;

nedzirdīgiem vīriešiem vēl ir iespējas atrast darbu celtniecībā, bet nedzirdīgām sievietēm iespējas atrast darbu līdzinās nullei;

nedzirdīgiem nav alternatīvu iespēju papildināt/uzlabot savu izglītības līmeni.

6) Sociālā rehabilitētāja nedzirdīgajiem Valmieras reģionā konsultatīva informācija par klientu vēlmēm un vajadzībām;

- *Pildot personas individuālās sociālās rehabilitācijas plānus, tiek veiktas pārrunas ar katru klientu un savā gandrīz 40 gadu darba pieredzē šajā darba vietā ir iegūta detalizētu informāciju par katru klientu, par viņa ģimenes un sadzīves problēmām, par sociāla rakstura problēmām, par viņa spējām un talantiem, kas netiek realizēti. Savos darba pienākumos sniedzot konsultācijas personas sociālo problēmu risināšanā, aizpildot anketu par sniegto pakalpojumu, tiek reģistrēts sniegtā pakalpojuma raksturojums – par ko klients ir vēlējis saņemt konsultāciju. Šie dati arī nav izpaužami, bet var pēc pieredzes teikt, ka pārsvarā galvenie jautājumi ir :*

kur iegūt izglītību sev interesējošā jomā;

kā un kur atrast savām spējām un vēlmēm atbilstošu darbu;

kā motivēt darba devēju nebaidīties pieņemt darbā nedzirdīgos;

kā saņemt sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus no citām sociālo pakalpojumu sniezošām institūcijām, ja nav zīmju valodas tulka un darbinieki nesaprot, kādu palīdzību īsti nedzirdīgais vēlas;

vai nedzirdīgie var strādās sociālo pakalpojumu sniegšanas jomā;

kāpēc NVA reklamē, ka bezdarbniekiem invalīdiem pieejami dažādi kursi un apmācības, bet nedzirdīgiem nenokomplektētu grupu dēļ tie nav pieejami.

7) V/A Sociālās integrācijas centrs” informatīvie materiāli par piedāvātajām izglītošanās iespējām invalīdiem.

- Analizējot V/A SIC piedāvātās iespējas, aktivitātes un realizētos un realizācijā esošos projektus, varam secināt, ka ir ļoti daudz vērtīgu projektu attiecībā uz invalīdu nodarbinātību, karjeras izvēli un profesionālās piemērotības noteikšanu, bet tie visi pagaidām ir kampaņveidīgi vienreizēji projekti.

Tomēr šo projektu teicamie rezultāti ir pietiekams pamats LNS un V/A SIC turpmākai patstāvīgai sadarbībai.

„Profesionālās orientācijas un karjeras plānošanas pasākumu attīstība Sociālās integrācijas centrā” un „Uz nākotnes perspektīvām karjeras izvēlē orientēta konsultāciju centra izveide Sociālās integrācijas centrā” – šie divi realizētie projekti un to rezultāti liecina, ka šādā izveidotā profesionālās karjeras izvēles centrā varētu strādāt arī nedzirdīgo darba asistenti/konsultanti.

SIC plāno atvērt Latvijā 9 atbalsta punktus, tajos arī iespējamās nedzirdīgo asistentu/konsultantu darba vietas.

Pašlaik realizācijā esošais projekts „Izglītības programmas „Surdotulks” izstrādāšana un ieviešana Sociālās integrācijas centrā” deklarē, ka „Izmantojot šo izglītības programmu tiks sagatavoti surdotulki, ar kuru palīdzību nedzirdīgie un vārdzirdīgie jaunieši varēs apgūt profesiju un iesaistīties darba tirgū, tādējādi uzlabojot viņu dzīves kvalitāti un novēršot invaliditātes izraisītās negatīvās sociālās sekas viņu dzīvē”.

Tomēr netiek ņemts vērā aspekts, ka tulks ir tikai tulks, nevis padomdevējs vai konsultants un sociālo problēmu risinātājs. Daudziem nedzirdīgiem, lai novērstu invaliditātes izraisītās negatīvās sekas, ir nepieciešami darba asistenti un citi sociālā atbalsta pakalpojumi, un lai šo pakalpojumu sniedzēji būtu nedzirdīgo zīmju valodu pārvaldoši.

8) NVA dati

reģistrētā bezdarba raksturojums;

NVA materiāli par senioru modulāro apmācību programmā „Apmācības bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspējas nodrošināšanai”;

NVA dati no pētījuma „Ilgstošo bezdarbnieku kvalitatīvā sastāva atbilstības darba tirgus pieprasījumam izvērtēšana”

4. Tiesību akti, kuros nepieciešami grozījumi

- **(1) tiesību akti, kas darbojas sociālās palīdzības, rehabilitācijas un klientu motivācijas jomās**

Latvijas Republikas likums „Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”

Latvijas Republikas likums „Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību” (*Pielikums Nr.1*)

MK 2006.g. 21. novembra Noteikumi Nr.946 “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība”

MK 2003.g. 03. jūnija Noteikumi Nr.291 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”.

MK 2003.g. 27. maija Noteikumi Nr.285 „Kārtība, kādā personas saņem tehniskos palīg līdzekļus”.

MK 2003.g. 15. aprīlis Noteikumi Nr.175 „Noteikumi par tehniskajiem palīg līdzekļiem, kas finansējami no valsts budžeta līdzekļiem”.

- **(2) tiesību akti, reglamentējošie dokumenti, kas darbojas dzimumu līdztiesības jomā**

Koncepcija dzimumu līdztiesības īstenošanai
Programma dzimumu līdztiesības īstenošanai 2007. – 2013. gadiem,

- **(3) tiesību akti, kas darbojas iekļaujoša darba tirgus veidošanas jomā**

MK 2004. gada 6. jūlija Noteikumi Nr. 582 "Noteikumi par veselības pārbaudēm transportlīdzekļu vadītājiem un personām, kuras vēlas

iegūt transportlīdzekļu vadītāju kvalifikāciju, kā arī par veselības pirmstermiņa pārbaudes izdevumu segšanas kārtību" (Pielikums Nr.2)

un

2004. gada 8. jūnija Noteikumi Nr. 527 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" (Pielikums Nr.3)

MK 2003. gada 27. maija Noteikumi Nr. 274 "Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus, un prasības profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem" (Pielikums Nr.4)

un

MK 2003. gada 19. novembra Noteikumi Nr. 650 "Invaliditātes ekspertīzes kārtība Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijā" (Pielikums Nr.5)

MK 2004.gada 17. februāra Noteikumi Nr.82 „Ugunsdrošības noteikumi” (Pielikums Nr.6)

un

MK 2002.gada 3. septembra noteikumi Nr.400 „Darba aizsardzības prasības drošības zīmju lietošanā” (Pielikums Nr.7) .

MK 2003.gada 27. maija noteikumi Nr.274 „Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus, un prasības profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem” (Pielikums Nr.8)

un

MK 2003.gada 17. jūnija noteikumi Nr.309 „Aktīvo nodarbinātības pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtība un aktīvo nodarbinātības pasākumu realizētāju izvēles principi” (Pielikums Nr.9) .

- (4) tiesību akti, kas darbojas pieejamības jomā

Ministru kabineta 2000.gada 28. novembra noteikumi Nr.411 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-00 „Publiskas ēkas un būves””

(Pielikums Nr.10)

un

MK 2005.gada 19. aprīļa Noteikumi Nr.276 „Noteikumi par radiofrekvenču spektra joslu sadalījumu radiosakaru veidiem un iedalījumu radiosakaru sistēmām, kā arī par radiofrekvenču spektra joslu izmantošanas vispārīgajiem nosacījumiem” (Pielikums Nr.11) .

Radio un televīzijas likums